

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΛΖ'

ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308

1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1988

ΑΡΙΘ. 2

— ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ —

«Νηπιάζει δι' ἐμέ ὁ παλαιὸς τῶν ἡμερῶν». — Εὐαγγελίου Δ. Θεοδώρου, Ὁ Ἄπ. Παῦλος καὶ ὁ Εὐρωπαϊκὸς Πολιτισμὸς. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδημοῦ, Μηνύματα Δεκαπενταγούστου. — Ἰωάννου Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Μητροπ. Σισανίου καὶ Σιατίστῃς Ἀντωνίου, Ὁ χριστιανὸς φῶς τοῦ κόσμου. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Ποιμαντικὲς ἐπισκέψεις. — Ἁγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως, Ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα. — Πρωτοπρ. Νικ. Γ. Σκιαδάρεση, Παρατηρήσεις στὸ ἄρθρο 39 τοῦ ὑπὸ ψήφισι Κ. Β. Κανόνων γιὰ τὴ μεταχείριση τῶν κρατουμένων. — Πρωτοπρ. Σερ. Φαράσογλου, Ἀπὸ τὴν τάξη καὶ ψαλμωδία στὸν πατριαρχικὸ ναὸ ΚΠόλεως. — Ἐπίκρια. — Εὐαγγελίου Π. Λέκκου, Εἰδήσεις ποὺ ἐνδιαφέρουν τοὺς Ἐφημερίους.

● ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθήναι, Ἰασίου 1 — Τηλ.
72.10.734 ● Προϊστάμενος Τυ-
πογραφείου: Ἰωάννης
Μιχαήλ, Ἀριστοτέλους 179,
112 51 Ἀθήναι.

“ΝΗΠΙΑΖΕΙ ΔΙ' ΕΜΕ Ο ΠΑΛΑΙΟΣ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ”

«Ὁ παλαιὸς ἡμερῶν, νηπιάσας σαρκί, ὑπὸ μητρὸς παρθένου τῇ ἱερῇ προσάγεται τοῦ οικείου νόμου πληρῶν τὸ ἐπάγγελμα». Συμμορφώθηκε ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς πρὸς τὸ νόμο καὶ ὑποβλήθηκε ἡ Παναγία στὶς διατάξεις τοῦ καθαρισμοῦ, γιὰ νὰ φανῆ πὼς ὄλοι χωρὶς ἐξαιρέση ὀφείλου νὰ ἐπιτελοῦν μὲ ταπεινὸ φρόνημα ὅ,τι ἐντέλλεται ὁ Θεὸς καὶ ὀρίζει ἡ Ἐκκλησία.

† Δ.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ (*)

Τού κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Παναγιώτατε,
Σεβασμιώτατοι,
Σεβαστοὶ Πατέρες,
Κύριοι Συνάδελφοι,
Κυρίες, Δεσποινίδες καὶ Κύριοι,

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς διαπραγματεύσεως τοῦ θέματός μου ἐκφράζω τὰς θερμὰς εὐχαριστίας μου πρὸς τὸν Παναγιώτατον Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης κ. Παντελεήμονα διὰ τὴν καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τιμητικὴν πρόσκλησιν νὰ εἶμαι κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην εἰσηγητὴς εἰς τὸ μετ' ὀλίγον λήγον συνέδριον, τὸ ὁποῖον προβάλλει τὸν κατ' ἐξοχὴν Ἀπόστολον τῆς Ἑλλάδος Ἀπ. Παῦλον καὶ προστίθεται εἰς τὰ ἐξαιρετὰ ἀγιολογικὰ συνέδρια τῶν παρελθόντων ἐτῶν, τὰ ὁποῖα ἔχουν καταστῆ ἀξιόπαινος καὶ ἀκτινοβόλος θεσμὸς τῆς Συμπρωτεύουσης καὶ κατοπτρίζουν ἄριστα τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Παναγιωτάτου νὰ καταστήσῃ τὴν ἱεράν πόλιν τοῦ ἁγίου Δημητρίου, τῶν ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, τοῦ ἁγίου Συμεῶν Θεσσαλονίκης, τοῦ ἁγίου Φιλοθέου Κοκκίνου καὶ πολλῶν ἄλλων ἐπιφανῶν ἁγίων παγκόσμιον κέντρον ἀγιολογικῶν σπουδῶν, διὰ τῆς ἰδρύσεως μάλιστα καὶ εἰδικοῦ Ἀγιολογικοῦ Ἰνστιτούτου εἰς περικαλλῆς εἰδικῶς ἐξωπλισμένον οἰκοδόμημα. Ἡ ἀκτινοβολία τῶν συνεδρίων αὐτῶν παραμένει σταθερά, διαρκὴς καὶ μόνιμος διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Παναγιωτάτου ἀνελλιπούς ἐκδόσεως τῶν Πρακτικῶν αὐτῶν εἰς σχετικῶς καλλιτεχνικοὺς τόμους.

*

Τὸ θέμα μου εἶναι «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ ὁ Εὐρωπαϊκὸς Πολιτισμὸς». Ἡ ἔκφρασις «Εὐρωπαϊκὸς Πολιτισμὸς» ἤμπορεῖ νὰ χρησιμοποιῆται πρὸς ὑποδήλωσιν τοῦ ὅλου πολιτισμοῦ, δοθέντος ὅτι ἡ γεωγραφικὴ ἢ ἱστορικὴ θεώρησις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ Εὐρώπη εἶναι ἓνα ἀποκρυσταλλωμένον καὶ στατικὸν μέγεθος, ποῦ ἤμπορεῖ νὰ προσδιορισθῇ ἀκριβῶς. Συχνὰ μὲ τὸν *terminum technicum* «Εὐρώπη» συνυπονοοῦμεν καὶ ὅλας τὰς θυγατρικὰς πολιτισμικὰς ἐκφάνσεις τῆς Βορείου καὶ τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων ἡπειρῶν. Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀπ. Παύλου ἔδωκε

* Εἰσηγήσεις, ποῦ ἔγινε τὴν 25ῃ Νοεμβρίου 1987 εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Παναγιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Παντελεήμονος τοῦ Β', ὁργανωθὲν ἐν τῇ Ἱ. Μητροπόλει Θεσσαλονίκης καὶ ὑπὸ τὴν Προεδρίαν αὐτοῦ Ἡ' Θεολογικὸν Συνέδριον εἰς τμήν καὶ μνήμην τοῦ ἐνδόξου Ἀποστόλου Παύλου, Ἱερου τοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Θεσσαλονίκης.

τεραστίαν ὄθησιν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Εὐαγγελίου, ἢ ὅποια ἐσήμαινε παραλλήλως τὸν βαθμιαῖον ἐκτοπισμὸν τῆς πανσπερμίας τῶν μύθων καὶ τῶν δεισιδαιμονιῶν τῶν προ-ἰνδογερμανικῶν, τῶν μὴ ἰνδογερμανικῶν καὶ τῶν ἰνδογερμανικῶν φυλῶν, ποῦ κυριαλεκτικῶς ἀνεβαπτίσθησαν καὶ μετεμορφώθησαν ἐντὸς τῆς χριστιανικῆς κολυμβήθρας.

Βεβαίως γνωρίζω, ὅτι ὑπάρχουν μερικοὶ, ποῦ διατείνονται ὅτι εἰς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ὅπως καὶ εἰς ὅλην τὴν Καινὴν Διαθήκην, δὲν ὑπάρχουν οἱ ὅροι «πολιτισμὸς» ἢ «πολιτιστικὰ ἀξία», ποῦ χρησιμοποιοῦνται σήμερον, καὶ ὅτι ἐπαμένως θὰ ἐσήμαινε τρόπον τινὰ ἐκκοσμίκευσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁ συσχετισμὸς τοῦ Χριστοκεντρικοῦ μηνύματος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου μὲ τοιαύτας ἐννοίας. Ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τῇ βάσει ἐνὸς ἀπλοῦ *argumentum e silentio* τῆς σχετικῆς ὀρολογίας, ποῦ ἔτυχε νὰ ἐπικρατήσῃ μεταγενεστέρως δὲν ἐπιτρέπεται μεθοδολογικῶς νὰ ἀρνούμεθα τὰ *de facto* μαρτυρούμενα πνευματικὰ φαινόμενα καὶ τὰς πνευματικὰς καταστάσεις, διὰ τὰς ὁποίας ἐχρησιμοποιοῦντο ἄλλοι ἰσοδύναμοι καὶ ταυτόσημοι ὅροι. Ἀντὶ τῆς λέξεως «ἀξία» λ.χ. ἐχρησιμοποιοῦντο αἱ λέξεις «ἀγαθόν», «καλόν», «ἀγαθότης» κ.τ.τ. Ἀνάλογόν τι ἰσχύει διὰ πλείστους ὄρους τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας. Πάντοτε ἡ χριστιανικὴ — ὅχι μόνον ἡ πατερικὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ παλαιότερα αὐτῆς ἀποστολικὴ — σκέψις ἐχρησιμοποιεῖ τοιοῦτους ἰσοδύναμους καὶ ταυτοσήμους ὄρους.

Οἱ σκανδαλιζόμενοι ἐκ τοῦ συσχετισμοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ πρὸς τὰς πολιτισμικὰς ἀξίας θὰ ἦσαν ἴσως δικαιολογημένοι μόνον ἐφ' ὅσον λαμβάνουν μονομερῶς καὶ ἀπακλειστικῶς ὑπ' ὄψιν τῶν τὰς περὶ πολιτισμικῶν ἀξιῶν παλαιότερας ἀντιλήψεις τῶν Νεοκαθιανῶν εἴτε τῆς Σχολῆς τοῦ Marburg (H. Cohen, P. Natorp, A. Görland), εἴτε τῆς Σχολῆς τῆς Βάδης (W. Windelband, H. Rickert, B. Bauch), οἱ ὁποῖοι διέλυον τὸ Ἅγιον καὶ τὴν θεῖαν πραγματικότητα μέσα εἰς τὰς πολιτισμικὰς ἀξίας τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ὠραίου καὶ τοῦ ἠθικῶς ἀγαθοῦ¹. Ἀλλ' ὁ σκανδαλισμὸς αὐτὸς εἶναι ἀδικαιολόγητος σήμερον μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς νεωτέρας Φαινομενολογικῆς Φιλοσοφίας τῶν ἀξιῶν κατανόησιν τῆς ἀληθείας, ὅτι αἱ πολιτισμικὰ ἀξία, ποῦ ὑλοποιοῦνται, ἐνσαρκώνονται καὶ αἰσθητοποιοῦνται εἰς τὰ διάφορα πολιτισμικὰ ἀγαθὰ, ἔχουν τὸ ἔσχατον ὄντικόν θεμέλιόν τους εἰς τὴν πραγματικότητα τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος δὲν εἶναι μόνον «ὁ Ὄν»,

1. Περισσότερα σχετικῶς βλ. ἐν: Εὐαγγέλου Δ. Θεοδωροῦ, Κριτικὴ Εἰσαγωγή εἰς τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων Θρησκείας καὶ Γνώσεως, ἐν Ἀθήναις 1956, σ. 26-32.

ἀλλὰ — με τὰς ἀκτίστους θείας ἐνεργείας Του — εἶναι, συμφώνως πρὸς τὰς διατυπώσεις τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὕψιστον Ἀγαθόν, ἡ Αὐτοαγαθότης, ἡ Αὐτοαλήθεια, τὸ Πανυπερτέλειον Κάλλος. Ἐπομένως — με σημερινὴν διατύπωσιν — ὁ Θεὸς εἶναι «Ἀξία τῶν ἀξιών», διότι ἐξ Αὐτοῦ προέρχεται «πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον». Αὐτὸ, τὸ ὁποῖον ἐτανίσθη εἰς τὸν αἰῶνά μας ὑπὸ τοῦ Max Scheler, ὁ ὁποῖος εἶπεν ὅτι «ὅλαι αἱ δυναταὶ ἀξίαι θεμελιώνονται ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀπέρου προσωπικοῦ Πνεύματος»², αὐτὸ εἶχε τονισθῆ με ἄλλην ὁρολογίαν πολὺ ἐνωρίτερον ὑπὸ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, ὁ ὁποῖος χρησιμοποιοῦν τὰς ἰσοδυναμίας πρὸς τὸν ὅρον «ἀξία» λέξεις «ἀγαθόν» καὶ «καλόν», τονίζει ὅτι «ἐπὶ μετουσίᾳ τῶν ἰδίων ἀγαθῶν ποιήσας ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ πάντων τῶν κελῶν τὰς ἀφορμὰς ἐγκατεσκεύασε τῇ φύσει»³. Καὶ ὁ Ἄπ. Παῦλος ὄχι μόνον ἀναφέρει διάφορα ἐπὶ μέρους ἀνθρωπιστικὰ καὶ πολιτισμικὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ καὶ πολλὰκις ὁμιλεῖ γενικῶς διὰ τὰ ἀγαθὰ (πρβλ. Ρωμ. ι', 15· Γαλ. στ', 6· Β' Κορ. θ', 8· Κολ. α', 10 κ.λπ.).

Ἡ κατάφασις τῶν πολιτισμικῶν ἀγαθῶν ὑπὸ τοῦ Ἄπ. Παύλου καὶ ἡ συμβολή του εἰς τὴν προώθησιν καὶ περαιτέρω πραγμάτωσιν των δὲν ἐπισκιάζονται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ ἱεραποστολικὴ δρᾶσις, τὸ κήρυγμα καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἄπ. Παύλου εἶναι διαποτισμένα καὶ χρωματισμένα ἀπὸ τὴν προσδοκίαν τῆς Δευτέρας καὶ ἐνδόξης Παρουσίας τοῦ Κυρίου, διὰ τὴν ὅποιαν ἐπανειλημμένως ἐγίνε λόγος εἰς τὰς εἰσηγήσεις τοῦ παρόντος συνεδρίου ἐν συναρτήσιν πρὸς τὰ συμβαίνοντα ἐν τῇ πρώτῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Θεσσαλονίκης. Ἀναμφιβόλως ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐκήρυττεν ὅτι «ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτὶ οὕτως ἔρχεται» (Α' Θεσσ. ε', 2), ὅτι «ἀὸ καιρὸς συνεσταλμένος» (Α' Κορ. ζ', 29), ὅτι «ἐσχάτη ὥρα ἐστὶν» (Α' Κορ. β', 18), ὅτι «ἡ ἡμέρα ἤγγικεν» (Ρωμ. ιγ', 11) καὶ ὅτι «ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας» (Β' Κορ. στ', 2) κ.λπ.

Ἄλλ' αὐτὰ δὲν σημαίνουν ἄρνησιν τοῦ πολιτισμοῦ, δοθέντος ὅτι ἡ οὐχὶ κλασματικὴ ἢ ἀποσπασματικὴ ἀναφορά εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν, ἀλλ' ἡ ἐξέτασις τῆς διδασκαλίας του εἰς τὴν ὁργανικὴν ὁλότητα καὶ ἐνότητά της ἀποκαλύπτει τὸ νόημα, τὸ βεληνεκὲς καὶ τὰ σύνορα τῶν ἐσχατολογικῶν του ἐκφράσεων, πείθει ὅτι ὁ Ἄπ. Παῦλος χρησιμοποιοῦν μὲν μορφολογικῶς μερικὰς ἰουδαϊκὰς ἀποκαλυπτικὰς παραστάσεις, διὰ νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καθ' ὕλην ἢ κατὰ περιεχόμενον

συνδέει τὴν Ἐσχατολογίαν του ὄχι πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς ἰουδαϊκῆς ἀποκαλυπτικῆς παραδόσεως, ἀλλὰ πρὸς τὴν Χριστολογίαν του, διὰ νὰ τονίσῃ κυρίως καὶ πρὸ πάντων ὅτι ἀὸ Θεὸς καὶ τὸν Κύριον ἤγειρε καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ (Α' Κορ. στ', 14) καὶ ὅτι ἐπομένως πρέπει νὰ ἀποθάνωμεν τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ συνενταφιαζόμενοι τῷ Χριστῷ «διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὡσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν» (Ρωμ. στ', 2-4).

Εἰς τὴν περὶ ἐσχάτων διδασκαλίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ὑπὸ τὸ πρῶσμα καὶ τὴν προοπτικὴν τοῦ προσδοκωμένου τέλους, τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι ἡ Δευτέρα Παρουσία, ἐξαιρεται ἡ ἀνάγκη τῆς διαμορφώσεως τῆς παρουσίας ἱστορικῆς πραγματικότητος, τῆς ἐν Χριστῷ ἀνακαινίσεως τῆς καθ' ὅλου χρονικῆς περιόδου τῶν ἐσχάτων, τὰ ὁποῖα νοοῦνται ὄχι μόνον ὡς τὸ τέλος, ἀλλὰ καὶ ὡς τὸ — διὰ τὰς ἀνθρωπίνους γνωστικὰς δυνάμεις ἀγνώστου διαρκείας — χρονικὸν διάστημα, τὸ ὁποῖον παρεμβάλλεται μεταξὺ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Δευτέρας Παρουσίας του, περὶ τῆς ὁποίας Παρουσίας ρητῶς ὁ Ἄπ. Παῦλος λέγει: «Μὴ τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον» (Β' Θεσσ. β', 3), ἰσχυριζόμενος, ὅτι δῆθεν γνωρίζει, ὅτι «ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ» (Β' Θεσσ. β', 2-3).

Πρακτικὴ συνέπειά μιᾶς τοιαύτης Χριστολογικῆς Ἐσχατολογίας, διὰ τὴν ὁποῖαν ἢ καθ' ὁδὸν Παρουσία δὲν ἦτο ἀκόμη ἐπὶ θύραις, πρέπει νὰ εἶναι ὄχι ἐνθουσιαστικὰ ἔκτροπα, ἀλλὰ διὰ μὲν τὸν Ἀπόστολον θαυμαστά ἱεραποστολικά σχέδια πρὸς πραγμάτωσιν τῆς ἀποστολῆς... ἐν πᾶσι ταῖς ἔθνεσιν» (Ρωμ. α', 5), δι' ὅλους δὲ τοὺς πιστοὺς ἢ ἐφαρμογὴ τῶν παραίνεσεων καὶ προτροπῶν του, δηλαδὴ τὸ νὰ «βλέπωμεν πῶς ἀκριβῶς περιπατοῦμεν, μὴ ὡς ἄσσοι, ἀλλ' ὡς σοφοί, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν» (Ἐφ. ε', 15), τὸ νὰ «μὴ καθυδῶμεν, ὡς καὶ οἱ λοιποί, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν» (Α' Θεσσ. ε', 6), τὸ νὰ «δοκιμάζωμεν μὲν τὰ πάντα», ἀλλὰ τὸ «καλὸν νὰ κατέχωμεν καὶ ἀπὸ παντὸς εἰδους πονηρὰ κατὰ ἀπεχώμεθα» (Α' Θεσσ. ε', 19).

Ἡ Γνωσιολογία καὶ ἡ Ἐρμηνευτικὴ τῆς Ἐσχατολογίας τοῦ Ἄπ. Παύλου ὀδηγοῦν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ Ἐσχατολογία αὐτὴ δὲν ἔχει ἐκφυλισθῆ εἰς ἓνα μορφοϊστορικῆς ὑφῆς Ἐσχατολογισμόν, ὁ ὁποῖος, ἐφ' ὅσον δῆθεν προβάλλει τὴν δῆθεν διαψευσθεῖσαν προσδοκίαν ἐνὸς ἐπικειμένου τέλους τοῦ κόσμου καὶ ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει γίνε ἀκόμη ἡ Δευτέρα Παρουσία, ἔχει δῆθεν ἀνάγκην κάποιας ἀπομυθεύσεως (Entmythologisierung) ἢ κάποιας συμβολικῆς ἐρμηνείας. Ἡ Χριστολογικὴ Ἐσχατολογία τοῦ Ἄπ. Παύλου, προϋποθέτουσα — ἐκτὸς τῶν ἄλλων — τὸ ἐν πολλοῖς ἀκατάληπτον τῶν θείων βουλῶν καὶ ἐνεργειῶν, τὴν ἐνότητα καὶ τὴν μοναδικότητα τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος καὶ τῆς Ἱστορίας τῆς σωτηρίας καὶ παρουσιάζουσα κάποιον πλουραλισμὸν ἐκφραστικῶν (παραστατικῶν) μοντέλων, ἔχει ὑπερκόσμιον χαρακτῆρα μὲ διαχρονικῶς δεσμευτικὴν ἰσχύν.

(Συνεχίζεται)

2. Max Scheler, Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik, Halle 1916, σ. 92 ἐξ.

3. Γρηγορίου Νύσσης, Λόγος κατηχητικός, Migne Ἐ.Π. 45,24. Κωνσταντίνου Σκουτέρη, Συνέπειαι τῆς πώσεως καὶ λουτρῶν παλιγγενεσίας (Ἐκ τῆς ἀνθρωπολογίας τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης), Διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγησίᾳ, Ἀθήναι, 1973, σ. 25. Συμφώνως πρὸς ἀναριθμήτους ἐκφράσεις τῶν ὀρθοδόξων λειτουργικῶν κειμένων, ὁ Θεὸς εἶναι «ὁ ἀγαθοδότης», ὁ «γεωργὸς τῶν καλῶν» καὶ «φυτοργὸς τῶν ἀγαθῶν», ὁ «τῶν ἀγαθῶν χορηγός», ἡ «ἀενας πηγὴ τῆς ἀγαθότητος» κ.ο.κ.: Εὐαγγέλιον Δ. Θεοδωροῦ, Ἡ μορφωτικὴ ἀξία τοῦ ἰσχύοντος Τριφιδίου, ἐν Ἀθήναις 1958, σ. 92, ἐνθα ἰδὲ σχετικὰς παραπομπάς.

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΠΑΡΑΚΛΗΣΕΩΣ

« Π ρ ό ς ο ἰ κ ο δ ο μ ῆ ν »

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

4. «ΝΟΣΟΥΝΤΑ ΤΟ ΣΩΜΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ...»

Διάφοροι αἰτίαι καὶ ἀνάγκαι φέρουν τὸν ἄνθρωπον ἐκτέτην ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἀπευθύνοντα δεήσεις καὶ παρακλήσεις καὶ ἐπικαλούμενον τὴν ἄνωθεν βοήθειαν.

Ἡ συνηθεστέρα πάντως περίπτωσις εἶναι ἡ τῆς ἀσθενείας, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ὁποίας εἶναι αὐθόρμητος ἢ καταφυγὴ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν Παναγαίαν.

Συναφῶς ἡ Παράκλησις πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον ψάλλει εἰς ἓνα ἐκ τῶν πρώτων τροπαρίων:

«Νοσοῦντα τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν,
ἐπισκοπῆς θείας καὶ προνοίας τῆς παρὰ Σοῦ
ἀξίωσον, μόνῃ Θεομητόρ...».

1. «Νοσοῦντα τὸ σῶμα» πρῶτον. Αἱ ἀσθένειαι τοῦ σώματος εἶναι συχναὶ καὶ ἀναπόφευκται. Καὶ ὅσαι μὲν εὐκόλως παρέρχονται ἢ εὐχερῶς ἀντιμετωπίζονται δὲν δημιουργοῦν πρόβλημα. Ἄλλ' ὅταν εἶναι χρόνιαι ἢ ἀθεράπευτοι, ἢ ἐπώδυνοι, ἢ ἐξαντλοῦν οἰκονομικῶς, στενοχωροῦν τὸν πάσχοντα καὶ ταλαιπωροῦν τὴν οἰκογένειαν καὶ ὄχι σπανίως δημιουργοῦν δράματα.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, εἶχε «σκόλοπα τῆ σαρκί». Καὶ «ὑπὲρ τούτου τρεῖς τὸν Κύριον παρεκάλεσεν, ἵνα ἀποστῆ ἀπ' αὐτοῦ».

Καὶ ὁ πιστός, ζητῶν μὲ πίστιν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, εὐρίσκει πολλάκις θαυμαστὴν «ἐξ ὕψους» ἀναπόκρισιν, καταπλήσσουσαν τοὺς πάντας ἀκόμη καὶ αὐτοὺς τοὺς θεράποντας ἰατροῦς. Μόνον δ' ἐὰν ἄλλο εἶναι τὸ σχέδιον καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅστις «παιδεύει ἐπὶ τὸ συμφέρον, εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ» (Ἑβρ. 12,10), αἱ παρακλήσεις δὲν ἀκολουθοῦνται ὑπὸ τῆς θεραπείας μᾶς τονῶν ὅμως ψυχικῶς, ὅταν ἐν πίστει «ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθήμεθα».

2. Ἄλλ' ὑπάρχουν καὶ ἄλλου εἴδους ἀσθένειαι. «Νοσοῦντα τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν», αἰσθάνεται πολλάκις τὸν ἑαυτόν του ὁ χριστιανός. Εἶναι ἢ περίπτωσις τῶν ψυχικῶν ἀσθενειῶν. Δὲν ἀσθενεῖ μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ. Ποία δὲ εἶναι ἡ ἀσθένεια τῆς ψυχῆς; Γενικῶς εἰπεῖν, ἡ ἀμαρτία. Πᾶσα ἀμαρτία, ὅταν —ἐγγοεῖται— κυριεύσῃ τὸν ἄνθρωπον

καὶ κατακτήσῃ ἕδαφος εἰς τὴν ψυχὴν του. Νοσηρὰ ἢ κατάστασις τῆς ψυχῆς τότε. Ἐπὶ παραδείγματι ὁ θυμωδὴς... ὁ φθονερός... ὁ ἐμπαθὴς καὶ μνησικακός... ὁ αἰχμάλωτος ἀκαθάρτων καὶ ἀνόμων παθῶν... Εἶναι ἄρρωστος. Δὲν εἶναι φυσιολογικός (normal). Καὶ ἡ ἀθάνατος ψυχὴ ἀπειλεῖται ὑπὸ τοῦ θανάτου! «Τ α λ α ἰ π ω ρ ο ς ἄ ν θ ρ ω π ο ς! τ ῖ ς μ ε ρ ὕ σ ε τ α ἰ ἐ κ τ ο ῦ σ ῶ μ α τ ο ς τ ο ῦ θ α ν ά τ ο υ τ ο ῦ;» (Ρωμ. 7,24).

Καὶ τὴν μὲν ἀσθένειαν τοῦ σώματος ὁ καθέναις τὴν αἰσθάνεται (μὲ τὸν πόνον, τὸν πυρετόν, τὴν ἐξάντλησιν ἢ ἄλλα ἀνησυχητικὰ συμπτώματα). Ἀλλὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς, ἐπειδὴ δὲν ἐνοχλεῖ σωματικῶς, πολλοὶ δὲν τὴν συναισθάνονται. Τὴν διακρίνουν πολλάκις οἱ ἄλλοι καὶ τὴν διαπιστώνουν, ὅταν πρόκειται περὶ «τρίτου» προσώπου (καὶ σπεύδουν νὰ τὸ χαρακτηρίσουν ἄρρωστημένον καὶ ἀξιολύπητον). Ἀλλ' ἔχει σημασίαν νὰ τὸ συναισθανθῆ ὁ ἴδιος ὁ νοσῶν, ὁπότε καὶ μόνον θὰ ἀναζητήσῃ τὴν δέουσαν θεραπείαν.

«Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, (εἶπεν ὁ Κύριος), τὴν δὲ ἐν τῷ σῶ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς;» (Ματθ. 7,3). Εἶναι θεμελιώδους σημασίας ἡ αὐτογνωσία. Καὶ ἡ αὐτοεξέτασις καὶ αὐτοκριτικὴ («τί ἔτι ὑστερῶ;» Ματθ. 19,20). Διότι αὐτὴ ἡ ὁδὸς ὁδηγεῖ εἰς μετάνοιαν. Καὶ εἰς διόρθωσιν.

3. Ἀλλὰ συμβαίνει καὶ κάτι ἄλλο ἀξιοπρόσεκτον. Παρατηρεῖται ἀλληλεπίδρασις ψυχῆς καὶ σώματος. Ἡ ψυχικὴ ὑγεία προάγει τὴν σωματικὴν εὐεξίαν. Καὶ ἡ νοσηρὰ ψυχικὴ κατάστασις ἔχει ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς σωματικῆς υἰγείας.

«Καρδίας εὐφραينوμένης τὸ πρόσωπον θάλλει», λέγει ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν Π. Δ. (Παροιμ. 15,13).

Πράγματι δὲ ἀντικατοπτρίζεται εἰς τὸ πρόσωπον ἢ καλωσύνη, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ κακία. Εἶναι δὲ καὶ ἱατρικῶς βεβαιωμένον ὅτι ἐκ ψυχικῶν αἰτίων προέρχονται ἢ ἐξελίσσονται δυσμενῶς ὄχι ὀλίγα ἀσθένειαι (τῶν νεύρων, τῆς καρδίας, καὶ γενικώτερον ὑπόσκαφίς τῆς

υγείας ἕνεκα ἀτάκτου θείου). Πολύ δὲ συμβάλλει εἰς τὴν θεραπείαν ἢ «τακτοποιήσις» τῆς συνειδήσεως, καθὼς καὶ ἡ τόνωσις τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος διὰ τῆς πίστεως, διὰ τῆς ὑπομονῆς, διὰ τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδος καὶ τοῦ θάρρους, καὶ διὰ τῆς ἀναθέσεως τοῦ προδλήματος εἰς τὸν Θεόν.

Ἄς ἀναθέσωμεν λοιπὸν εἰς τὸν Θεόν —διὰ τῆς Θεοτόκου— τὴν «κατ' ἄμφω» υγείαν μας, καὶ τῶν οἰκείων καὶ προσφιλῶν μας. Καὶ ἄς καλλιεργούμεθα ψυχικῶς δι' ὄλων τῶν πνευματικῶν καὶ ἀγιαστικῶν μέσων τῆς Ὁρθοδόξου εὐσεβείας καὶ θρησκευτικότητος, διὰ νὰ προάγεται ἡ ψυχασωματικὴ ἡμῶν εὐεξία καὶ εὐημερία.

5. «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΝ ΚΑΙ ΣΚΕΠΗΝ ΖΩΗΣ ΕΜΗΣ ΤΙΘΗΜΙ...».

Ἀναμφιβόλως, τὸ πολυτιμότερον εἰς τὸν ἄνθρωπον —μετὰ τὴν ἀθάνατον ψυχὴν του— εἶναι ἡ ζωὴ ἡ. Περὶ τῆς προστασίας καὶ διαφυλάξεως τῆς ζωῆς μας ἐδεήθημεν εἰς τὴν Παράκλησιν.

«Προστασίαν καὶ σκέπην ζωῆς
ἐμῆς τίθημι,
Σὲ Θεογεννητορ Παρθένε...».

1. Εἶναι μέγα κεφάλαιον ἡ ζωὴ τὴν ὁποίαν ζῶμεν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ ἀξία της δὲν μετρεῖται μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, οὔτε μὲ τὴν εὐημερίαν.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὑπαρξίς αἰωνία. Ἔχει ἀρχὴν γεννάται καὶ ἔρχεται εἰς τὴν ζωὴν· ἀλλὰ δὲν ἔχει τέλος. Ἡ ψυχὴ —ἡ προσωπικότης— εἶναι ἀθάνατος. Καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ σῶμα, μολογόντι ἀποθνήσκει καὶ θάπτεται καὶ διαλύεται, πάλιν θὰ ἀναστηθῆ καὶ θὰ ἐνωθῆ μετὰ τῆς ψυχῆς, διὰ νὰ ζήσωμεν μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀτελευτήτως.

Πῶς ὅμως θὰ κερδήσωμεν τὴν ζωὴν καὶ τὸ αἰώνιον μέλλον μας;

Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς μας. Ὅχι π ὅ σ ο ν, ἀλλὰ π ὡ ς ἐζήσαμεν, αὐτὸ ἔχει σημασίαν. Καὶ δὲν τὸ ἐννοοῦμεν ἐξ ἀπόψεως υγείας ἀπλῶς, ἢ καὶ ἀνέσεων καὶ «καλοπεράσεως». Ἀλλὰ κυρίως ἐν σχέσει πρὸς τὸ θέλημα καὶ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Ἀνάλογος πρὸς τὰ ἐδῶ ἔργα του θὰ εἶναι ἡ θέσις ἐκάστου εἰς τὴν αἰωνιότητα. «Κομίσθηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε κακὸν» (2 Κορ. 5,10), λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τοῦ Ἀποστ. Παύλου. Ἴδου λοιπὸν ποῦ ἐγκεῖται ἡ ἀξία τῆς ζωῆς. Εἰς τὴν ἀξιοποίησιν της διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν — ἡ ὁποία δὲν εἶναι μόνον μεταθανάτιος ἀλ-

λὰ καὶ τρέχουσα πραγματικότης. Ἐδῶ θὰ πάρωμεν τὸν προσανατολισμὸν μας πρὸς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀπὸ ἐδῶ θὰ ἀρχίσωμεν νὰ ζῶμεν ὅπως ὀρίζει ὁ Θεός, διὰ νὰ ἀνήκωμεν εἰς τὴν βασιλείαν Του. Διὰ τοῦτο ἄς μὴ λησμονώμεν ποτε, ὅτι «ἡ εὐσεβεία πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζ ω ῆ ς τ ῆ ς ν ὄ ν κ α ἰ τ ῆ ς μ ε λ λ ο ὗ σ η ς» (1 Τιμ. 4,8).

2. Ἀλλὰ τὸ πολυτιμὸν τοῦτο κεφάλαιον, ἡ ζωὴ μας, ἀπειλεῖται ἀπὸ διαφόρους κινδύνους. Ἀπὸ ἀσθενείας, καὶ δὴ θανατηφόρους· καὶ ἀπὸ ἄλλα ἕκτακτα ἐνδεχόμενα (δυστυχήματα, ἐπιβουλὰς κατὰ τῆς ζωῆς, πολέμους κ.ἄ.π.). Ἡ ζωὴ ἔγινε τὸ φθηνότερον πρᾶγμα εἰς τὸν κόσμον· καὶ ἀφαιρεῖται πολλάκις δι' ἀσημάντους αἰτίας.

Ὁ πιστὸς ἐν τούτοις εἰρηγεῖται καὶ αισθάνεται ὅτι εὐρίσκεται ἐν ἀσφαλείᾳ, ὅταν γνωρίζῃ καλῶς τὸ «ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα».

Δὲν τρέμομεν τότε διὰ τὴν ζωὴν μας. Γνωρίζομεν ὅτι εἶναι στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ («Ὁδ' ἐν τῇ χειρὶ ἡ πνοὴ ἡμῶν»). Χωρὶς δὲ τὸ θέλημά Του «καὶ θρῖξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν οὐ μὴ ἀπόληται» (Λουκ. 21,18).

Ὁ χριστιανός, ἐφ' ὅσον πάντως θὰ προσέχη καὶ δὲν θὰ ἐκτίθεται ἀλόγιστα καὶ παράτολμα εἰς κινδύνους, διατελεῖ ὑπὸ τὴν κραταιὰν σκέπην τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Παναγίας. Καὶ «τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ τοῦ διαφυλάξαι σε» καὶ «ἐπὶ χειρῶν ἀρουσί σε μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου» (Λουκ. 4, 10-11). Ἔχομεν —κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Κυρίου— καὶ ἄγγελον φύλακα...

3. Εἰς μίαν εὐχὴν τῆς Θ. Λειτουργίας —μετὰ τὴν Θεῖαν Κοινωνίαν— περιλαμβάνονται αἱ φράσεις· «φρούρησον ἡμῶν τὴν ζωὴν, ἀσφάλισαι ἡμῶν τὰ διαθήματα...». Δύο διαφυλάξεις ζητοῦμεν παρὰ τοῦ Κυρίου (μάλιστα κοινωνοῦντες τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος Αὐτοῦ). Ἀφ' ἑνός νὰ περιφρουρῆ τὴν ζωὴν μας· καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ μᾶς διαφυλάττῃ ἀπὸ κακὰ «διαθήματα» ἀπὸ ἀμαρτωλὰς ἐνεργείας, ποὺ διακινδυνεύουν τὴν αἰώνιον εὐτυχίαν καὶ σωτηρίαν μας· καὶ οὕτω καθιστοῦν ἀρνητικὴν τὴν ἀξίαν τῆς ζωῆς!

Εἶθε ὁ Κύριος νὰ μᾶς φυλάττῃ ὑπὸ τὴν σκέπην Του. Καὶ ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος ὁμοίως, πρὸς τὴν Ὅποίαν ἄς φάλλωμεν ἐκ θαθέων·

«Προστασίαν καὶ σκέπην ζωῆς
ἐμῆς τίθημι,
Σὲ Θεογεννητορ Παρθένε...».

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Του κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ
Καθηγητού Παν/μίου Θεσσαλονίκης

467. Ἐπιτρέπεται κατὰ τὴν νεκρώσιμο ἀκολουθία νὰ παραλείπωνται τὸ κοντάκιο «Μετὰ τῶν ἁγίων...» καὶ οἱ Μακαρισμοί, ὅπως ἄκουσα νὰ γίνεται σὲ μερικά μέρη; Ποιό εἶναι τὸ κανονικό, νὰ παραλείπωνται ἢ νὰ ψάλλωνται; (Ἐρώτησις Αἰδεσμ. Δ. Π.).

Τὰ ὄρια μεταξύ «κανονικοῦ» καὶ «μὴ κανονικοῦ» εἶναι λίγο ρευστὰ στὴ θεία λατρεία. Γιὰ τοῦτο καὶ εἶναι δύσκολο, ἂν μὴ ἀδύνατο, σὲ πολλές περιπτώσεις νὰ λεχθῆ μὲ ἀσφάλεια καὶ ὑπευθυνότητα τί «ἐπιτρέπεται» καὶ τί «δὲν ἐπιτρέπεται» νὰ παραλείπεται κατὰ τὴν τέλεσι τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν. Τὸ θέμα πού τίθεται στὴν ἀνωτέρω ἐρώτησι εἶναι ἴσως ἀπὸ τὰ πιὸ χαρακτηριστικά καὶ τὰ πιὸ κλασσικά παραδείγματα, στὰ ὁποῖα ἐφαρμόζεται ἢ κατὰ κάποια ἔννοια «σχετικότης» πού παρατηρεῖται στὴν τάξι τῶν ἀκολουθιῶν.

Ἡ πλήρης καὶ ἐπισημῶς θεωρητικῶς ἰσχύουσα μορφή τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας εἶναι αὐτὴ πού θρίσκουμε τυπωμένη στὸ Μέγα Εὐχολόγιον («Ἀκολουθία τοῦ ἐξοδιαστικοῦ»). Πρόκειται γιὰ μιὰ ἀκολουθία ἐδικοῦ νεκρωσίμου ὄρθρου, παράλληλη πρὸς τὴ γνωστὴ μας ἀκολουθία τοῦ καθημερινοῦ ὄρθρου, μὲ ὅλα τὰ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα τῆς: Ὁ 90ὸς ψαλμὸς («Ὁ κατοικῶν ἐν βοῆθειᾷ τοῦ Ὑψίστου...») ἀντὶ τοῦ ἐξαψάλμου, τὸ ΙΖ' κάθισμα τοῦ Ψαλτηρίου («ὁ ἄμωμος», Ψαλμ. 118ος «Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδοῦ...») ὁλόκληρο σὲ τρεῖς στάσεις, τὰ στιχηρὰ τοῦ ἀμώμου, δηλαδή τὰ εὐλογητάρια (ἐδῶ φυσικὰ τὰ νεκρώσιμα), τὸ κάθισμα «Ἀνάπαυσον, Σωτήρ ἡμῶν...», ὁ 50ὸς Ψαλμὸς, ὁ νεκρώσιμος κανὼν τοῦ πλ. δ' ἤχου «Ἐν οὐρανίοις θαλάμοις διηνεκῶς...» μὲ τὸ μεσῶδιο κάθισμα ἀπὸ τρίτης καὶ τὸ κοντάκιο καὶ τὸν οἶκο ἀφ' ἑκτῆς ὠδῆς («Ἀληθῶς ματαίτητος τὰ σύμπαντα...» καὶ «Μετὰ τῶν ἁγίων...» — «Αὐτὸς ὁ μόνος ὑπάρχεις ἀθάνατος...»), ὁκτῶ στιχηρὰ ἰδιόμελα τὰ νεκρώσιμα τῶν ὁκτῶ ἤχων γιὰ τοὺς αἴνους, οἱ μακαρισμοὶ μὲ ὁκτῶ τροπάρια, προκειμένοι, ἀπόστολος, εὐαγγέλιον, ἐκτενὴς καὶ ἡ εὐχὴ καὶ δώδεκα τροπάρια γιὰ τὰ ἀπόστιχα τοῦ ἀσπασμοῦ καὶ δοξαστικὸ («Δεῦτε τελευταῖον ἀσπασμόν...» κ.λπ. καὶ «Ὁρῶντές με ἄφωνον...» μὲ θεοτοκίον). Μερικὲς διαφορῆς, πού διαπιστώνονται κατὰ τὴν σύγκρισιν τῆς σημερινῆς ἀκολουθίας τοῦ ὄρθρου καὶ τῆς νεκρωσίμου, ὀφείλονται εἴτε στὴν ἰδιορρυθμίαν τῆς νεκρωσίμου εἴτε σὲ ἄλλους λόγους πού ἐρμηνεύονται ἀπὸ τὴν ἀναδρομὴν στὴ χειρόγραφο παράδοσιν, δὲν εἶναι ὅμως θέμα τοῦ παρόντος. Ἐπὶ παραδείγματι στὴ νεκρώσιμο ψάλλεται ὁ 90ὸς ψαλμὸς ἀντὶ τοῦ ἐξαψάλμου, δὲν ὑπάρχει στὰ ἔντυπα τουλάχιστον ρητὴ μνεῖα αἴνων καὶ δοξολογίας, ἡ ψαλμωδία τῶν μακαρισμῶν, ὁ ἀπόστολος καὶ τὸ εὐαγγέλιον. Δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀπολύτως ἀμ-

φιβολία ὅτι ἡ νεκρώσιμος εἶναι μιὰ θαυμασιὰ ἀκολουθία μὲ ἐξαιρετικὰ πλοῦσι καὶ σοφὰ ἐπιλεγμένο θιβλικὸ καὶ ὕμνολογικὸ ὕλικό. Αὐτὸς ὅμως ὁ θαυμαστὸς πλοῦτος τῆς ἦταν καὶ ἡ αἰτία τῶν περιπετειῶν τῆς στῆ λειτουργικῆ πράξι.

Καὶ μόνο ὁ χρόνος πού θὰ ἀπαιτοῦσε ἡ τέλεισ τῆς —περίπου ἕνα δῖωρο— ὠδήγησε σὲ ἀδιέξοδο καὶ κατ' ἀνάγκην σ' ἐπιτομές καὶ ἀκρωτηριασμούς. Ἐννοοῦμε ὄχι στὶς ἐιδικὲς συνθήκες τῶν μοναστηριῶν, ἀλλὰ στὶς συνθήκες τῶν ἐνοριῶν, ἂν μάλιστα ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι στὴ νεκρώσιμο ἀκολουθία δὲν συμμετεῖχαν κατ' ἀνάγκην μόνο φιλακόλουθοι πιστοί. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐπιτομές αὐτὲς γινόταν λίγο - πολὺ αὐθαίρετως, χωρὶς δηλαδὴ τὴν ἐπίσημη παρέμβασιν καὶ καθοδήγησιν τῆς κεντρικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ἦταν ἐπόμενο νὰ προκαλοῦν ἀνομοιομορφίες κατὰ τόπους καὶ καταστροφικὲς γιὰ τὴν ἴδια τὴν ἀκολουθία παραλείψεις ἢ διευθετήσεις. Καὶ τὸ μὲν θέμα τῆς ἀνομοιομορφίας δὲν ἦταν ἀσυνήθιστο, ἰδίως πρὶν ἐπικρατήσουν τελείως τὰ ἔντυπα λειτουργικὰ θιβλία. Οἱ ἄκριτες ὅμως καὶ ἀνεύθυνες ἐπεμβάσεις ὠδήγησαν τοὺς συντάκτες τῶν Τυπικῶν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας νὰ δώσουν στὸ τέλος τοῦ Τυπικοῦ ἕνα διὰγραμμα τελέσεως τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας κατ' ἐπιτομήν, ὅπως φαίνεται εἶχε ἐπικρατήσει νὰ ψάλλεται στὴν Κωνσταντινούπολη. Φυσικὰ ἡ νέα ἀκολουθία εἶναι σκια τῆς παλαιᾶς. Παραλείπεται ὁ 90ὸς Ψαλμὸς, 158 στίχοι τοῦ ἀμώμου (διατηροῦνται μόνον 18, ἕξι γιὰ κάθε στάσι), τὸ μετὰ τὸν ἄμωμο κάθισμα, ὁ 50ὸς Ψαλμὸς, ὁ κανὼν, τὸ μεσῶδιο κάθισμα, τὸ κοντάκιο καὶ ὁ οἶκος, οἱ μακαρισμοὶ καὶ 11 τροπάρια καὶ τὸ δοξαστικὸ μὲ τὸ θεοτοκίον ἀπὸ τὰ ἀπόστιχα τοῦ ἀσπασμοῦ. Οἱ τομὲς πού ἔγιναν εἶναι ἀσφαλῶς τολμηρῆς καὶ ὀδυνηρῆς γιὰ τὴν ὠραία παλαιὰ νεκρώσιμο ἀκολουθία. Ὁ νεκρώσιμος ὄρθρος οὔτε καθ' ὑποψίαν μπορεῖ νὰ ἀναγνωρισθῆ στὴ σημερινὴ μορφή τῆς ἀκολουθίας. Φαίνεται ὅμως πὼς οἱ παραλείψεις αὐτὲς ἦσαν ἀναγκαῖες. Ἐδωσαν μιὰ βιώσιμη μορφή κι ἕνα φυσιολογικὸ μῆκος στὴν ἀκολουθία καὶ τὴ συγκράτησαν ἀπὸ τίς χειρότερες φθορῆς, πού προκαλοῦσαν οἱ αὐθαίρετες ἀλλ' ἀναπότρεπτες ἐπεμβάσεις σ' αὐτή.

Παρὰ τὴ ριζοσπαστικὴ αὐτὴ παρέμβασιν τοῦ Τυπικοῦ, ὀρισμένες περιοχὲς παρέμειναν συντηρητικότερες. Ἔτσι ἐξηγεῖται ὅτι «εἰθισται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος νὰ ψάλληται» τὸ κοντάκιο καὶ «ἐνιαχοῦ... κατ' ἔθος» οἱ μακαρισμοί, ὅπως σημειώνει τὸ Μικρὸν Εὐχολόγιον τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Οἱ «νέες χῶρες» ἀπὸ ὅσο γνωρίζω, ἀκολουθοῦν τὴν πατριαρχικὴν ἐπιτομήν. Ποιὰ τῶρα εἶναι ἡ ἀκριβεστέρα πρᾶξις; Καὶ οἱ δύο, ἐφ' ὅσον ἡ μὲν πρώτη καθορίζε-

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΦΩΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σιασίου
καὶ Σιατιστῆς κ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὴν περίφημον «ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλίαν Του», ἡ ὁποία καλεῖται καὶ «ἠθικὸς νόμος τοῦ Εὐαγγελίου»¹, μετὰ τοὺς ἐγγεὰ Μακαρισμοὺς, εἰς τοὺς ὁποίους συγκεφαλαιώνεται ὁ ὅλος ἠθικὸς νόμος², ἀπονέμει τὴν λίαν τιμητικὴν προσωνυμίαν πρὸς τοὺς γνησίους Μαθητὰς Του ἀποκαλῶν τούτους «φῶς τοῦ κόσμου»: «Ἵμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου»³. Αἱ δύο προσωνυμίαι «Ἵμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου»⁴ καὶ «Ἵμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου»⁵ συνδέονται στενῶτα πρὸς τὰ προηγούμενα, ὡς συνέχεια τῶν ἀπαραιτήτων προσόντων, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἔχουν, ὅσοι θέλουν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν.

Τὴν τιμητικὴν ταύτην προσωνυμίαν ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὡς τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ πρώτου ἐδαφίου τῆς ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλίας, δὲν ἀπονέμει εἰς τοὺς ἄρχοντας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοὺς λογίους καὶ πεπαιδευμένους, ἀλλ' εἰς τοὺς Μαθητὰς Του. Ἰδοὺ τί λέγει ὁ τελώνης Εὐαγγελιστῆς Ματθαῖος: «Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος» καὶ καθίσαντος αὐτοῦ προσῆλθαν οἱ μαθη-

ταὶ αὐτοῦ· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων»⁶. Τίνες δὲ οἱ Μαθηταὶ οὗτοι τοῦ Κυρίου; Οἱ ἀδελφοὶ Πέτρος καὶ Ἀνδρέας, ἀλιεῖς· οἱ ἀδελφοὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, ἀλιεῖς. Ματθαῖος ὁ τελώνης· καὶ ἄλλοι τινὲς τοιοῦτοι, ἄνθρωποι κατὰ τὴν εὐστοχον παρατήρησιν τοῦ ἐξόχου εὐθυκρισίας καὶ ἀμεροληψίας ἱστορικοῦ τῆς Καινῆς Διαθήκης Ἱεροῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ: «ἀγράμματοι καὶ ἰδιῶται»⁷. Πρὸς τοὺς ἀγράμματος καὶ ἀπαιδεύτους καὶ πτωχοὺς καὶ ἀσῆμους καὶ ἀνισχύρους καὶ καταπεφρονημένους ὁ Κύριος ἀποτεινόμενος ἀδιστάκτως ἀποκαλεῖ τούτους: «φῶς τοῦ κόσμου»⁸.

Ἡ προσωνυμία αὕτη τοῦ Κυρίου ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη ἄκρως ἐπιτυχῆς καὶ ἀληθῆς. Οἱ ἀπλοὶ καὶ ἄσημοι ἀλιεῖς «ἐνδυνάστευον τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν»⁹ κατὰ τὴν γενέθλιον ἡμέραν τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἀγίαν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς¹⁰ ἐφώτισαν ὑπὸ θρησκευτικὴν ἔποψιν καὶ ἐδίδαξαν τὴν οἰκουμένην. Οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι, οἱ τέως ἀγράμματοι, ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ νὰ καταλύσουν τὴν πλάνην καὶ νὰ συντρέψουν τὰ εἰδῶλα καὶ νὰ ταπεινώσουν τὴν ὑπερηφάνειαν τῶν σοφῶν καὶ νὰ μεταβάλουν τὰ ἦθη καὶ τὰς πεποιθήσεις τῶν ἀνθρώπων. Οἱ θεοκῆρυκες Ἀπόστολοι ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου νὰ διδάξουν «τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις»¹¹, νέας ἀρχὰς καὶ ἀνηκούστους ἀρετὰς, τὴν πτωχείαν καὶ τὴν ταπεινώσιν καὶ τὴν πραότητα καὶ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν αὐταπάργησιν· νὰ ἐπιστρέψουν τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῶν φαύλων των πράξεων καὶ δεισιδαιμονιῶν εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν καὶ νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ὑποστάνατα ἀτιμωτικὸν καὶ ἐπονεϊδιστὸν θάνατον Ἰησοῦν Χριστόν. Οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου νὰ διασπείρουν εἰς ὀλόκληρον τὴν γῆν τὸν σπόρον τῆς εὐσεβείας καὶ ἐνώπιον τῶν ἰσχυρῶν καὶ τῶν σοφῶν τοῦ κόσμου νὰ διδάξουν τὰς οὐρανίους καὶ θείας ἀληθείας.

(Συνεχίζεται)

1. Βλ. Ἀρχιμανδρίτου Σεραφεῖμ Γ. Παπακώστα, Ἡ ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλία τοῦ Κυρίου (ὁ ἠθικὸς νόμος τοῦ Εὐαγγελίου), σελ. 17, Ἀθήναι, 1940.

2. «Εἰς τοὺς Μακαρισμοὺς ὁ Κύριος καθορίζει μὲ φράσεις συντόμως τὰ ἀπαραίτητα προσόντα τῶν μελῶν τῆς Βασιλείας Του. Θέτει εἰς ἁρμονικὴν παράταξιν τὰς ἀρετὰς ἐκεῖνας αἱ ὁποῖαι εἶναι οὐσιώδη γνωρίσματα τοῦ χαρακτῆρος τοῦ γνησίου χριστιανοῦ· τὰς ἀρετὰς, αἱ ὁποῖαι ἀπαρτίζουν τὸ θαυμαστὸν οἰκοδόμημα τῆς ὅλης χριστιανικῆς ἠθικῆς. Νομοθετεῖ τοὺς ὅρους, διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος ἐπιτυγχάνει τὴν χριστιανικὴν τελειότητα». Βλ. Ἀρχιμανδρίτου Σεραφεῖμ Γ. Παπακώστα, ἐνθ' ἄν., σελ. 17.

3. Ματθαίου, 5,14.

4. Ματθαίου, 5,13.

5. Ματθαίου, 5,14.

ται ἀπὸ τὸ τυπικὸ κατὰ τὴν τάξιν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἡ δὲ δευτέρα τηρεῖται κατ' ἀρχαιότερον προφανῶς «ἔθος». Κριτήριον ἐπιλογῆς ἄς εἶναι ἡ ἰσχύουσα τοπικὴ παράδοσις. Ὅπου ψάλλονται τὸ κοντάκιο καὶ οἱ μακαρισμοὶ δὲν εἶναι ὀρθοὶ νὰ παραλείπωνται καὶ ὅπου δὲν ψάλλονται θὰ ἦσαν ἄστοχο νὰ ἐπιχειρῆται ἡ ἐπαναφορά τους. Ἡ νέα ἀκολουθία, παρ' ὅλες τὶς παραλείψεις, παρέμεινε ἀρκετὰ πλούσια.

6. Ματθαίου, 5,1.

7. Πράξεων, 4,13.

8. Ματθαίου, 5,14.

9. Λουκᾶ, 24,49.

10. Πράξεων, 2, 1-13.

11. Λουκᾶ, 1,79.

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

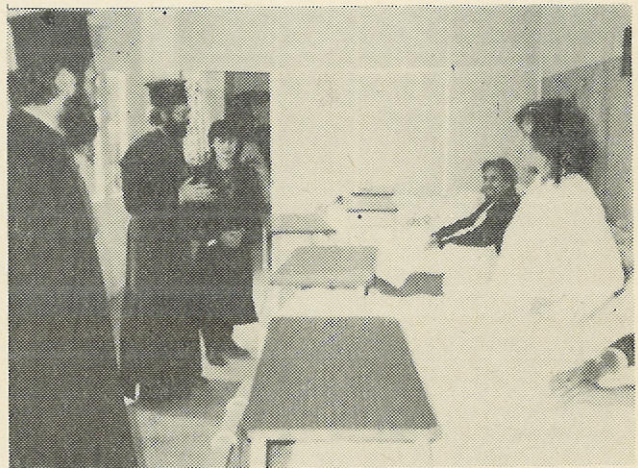
Ποιμαντικές επισκέψεις*

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Έπ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Βιωματικές εμπειρίες

Στό περασμένο μας ἄρθρο δρίσαμε τί εἶναι ποιμαντικές ἐπισκέψεις, τοὺς στόχους ποὺ ἐπιδιώκουν καὶ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο συμβάλλουν στὴν θεολογικὴ ποιμαντικὴ ἐκπαίδευση τῶν φοιτητῶν μας καὶ τῶν στελεχῶν τῆς Ἐκκλησίας μας γενικότερα. Πραγματικά, ἐὰν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὑπεύθυνοὶ χρησιμοποιήσουν σωστὰ τέτοιες ἐμπειρίες θὰ ἔχει γὰ ὠφεληθεῖ πολλὰ τὸ ποιμαντικὸ μας ἔργο. Ἡ βιωματικὴ ἐμπειρία σύμφωνα μὲ παλαιότερες ἀλλὰ καὶ σύγχρονες ἀπόψεις εἶναι μοναδικὴ εὐκαιρία οὐσιαστικῆς καταρτίσεως.

Μὲ αὐτὴν ὁ φοιτητὴς ἀλλὰ καὶ ὅλοι ἐμεῖς ἐρχόμαστε σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὰ προβλήματα ἀλλὰ καὶ τὸν ἀντίκτυπο ποὺ ἔχουν αὐτὰ πάνω μας. Δὲν εἶναι

Στὸ «Ἀσκληπεῖο» Βούλας.

τὴν ἀντίληψη αἰχμῶν ποὺ ὑπάρχουν στὶς σχέσεις τῶν ἐνοριτῶν ἢ καὶ τῶν ἐφημερίων μεταξύ τους.

Εἶναι ἀντιμέτωπιση στὴν πράξη ὅλων αὐτῶν τῶν καταστάσεων ποὺ δὲν μᾶς ἀφήνουν ἀδιάφορους ἀλλὰ μᾶς ἀγγίζουσιν βαθύτατα καὶ μᾶς ὀδηγοῦν στὸ γὰ θέσουμε μύρια ὅσα ἐρωτήματα στὸν ἑαυτὸ μας, στοὺς ἄλλους, περιμένοντας ἐναγωνίως ἀπαντήσεις ποὺ δὲν θὰ ἔλθουν καθόλου ἢ θὰ ἔλθουν μετὰ παρέλευση πολλοῦ χρόνου ζυμώσεων, ἀναζητήσεων καὶ ἀνακατατάξεων.

Αὐτὸ τὸ τονίζουν ἰδιαίτερα ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἀρκοῦνται σὲ μιὰ ἀπλὴ συμμετοχὴ σὲ τρεῖς ἢ τέσσερις ποιμαντικὲς ἐπισκέψεις στὴ διάρκεια τοῦ ἑξαμήνου ἀλλὰ ἐξακολουθοῦν ἐπὶ πολλὰς ἐβδομάδες, μῆνες καὶ χρόνια γὰ ἐπισκέπτονται ἐνεργητικὰ πιά τὰ ἱδρύματα ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποῖα τὸ ἐκπαιδευτικὸ πρόγραμμα τοὺς ἔφερε σὲ πρώτη ἐπαφὴ.

Στὸ «Σπίτι τοῦ παιδιοῦ» (Κυψέλη).

ἀπλῶς μιὰ θεωρητικὴ εἴσπραξη ἀπόψεων γιὰ τὸν πόνο, τὴν ἀρρώστεια, τὴν ὀρφάνεια, τὴν τάξη ποὺ πρέπει γὰ ἐπικρατεῖ κατὰ τίς ἐκκλησιαστικὲς ἀκολουθίες,

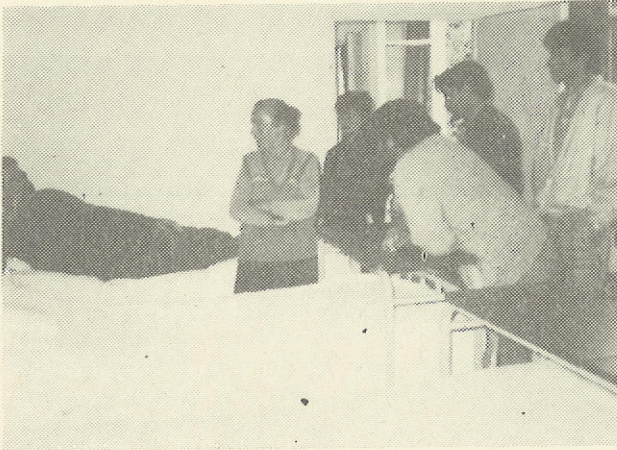
Καὶ ἡ ἀπλὴ ὅμως συμμετοχὴ γίνεται τίς περισσότερες φορές ἀφορμὴ γιὰ ἐμβάθυνση σὲ θέματα ποιμαντικῆς πράξεως ποὺ ἀπασχολοῦν κληρικούς καὶ λαϊκούς. Πολλοὶ φοιτητὲς μας δρίσκονται γιὰ πρώτη φορὰ σὲ

* Τὶς σκηνὲς φωτογράφησε ὁ π. Μιχαὴλ Στεφανιδῶρος

σὲ δρόμους ποιμαντικῆς διακονίας

περιβάλλοντα τῆς μαχομένης ποιμαντικῆς (ἐνορίες, ἰ-δρύματα, νοσοκομεία κ.τ.τ.) ὅπου μὲ τρόπο ἀπλό νὰ μποροῦν νὰ θέτουν ζητήματα τὰ ὁποῖα ἀλλοῦ φαίνεται δύσκολο ν' ἀπαντηθοῦν. Ἐκεῖ, μέσα ἀπὸ τὴν πράξη ἔρχονται ἀβίαστα οἱ ἀπαντήσεις καὶ μαρτυροῦν γιὰ μιὰ ζωντανή ἀντιμετώπιση τῶν ποιμαντικῶν προβλημάτων.

Στὸ «Ἀσκληπιεῖο» Βούλας.

λειτουργῶν αὐτῶν πρὸς καταρτισμὸ καὶ συνειδητὴ συμμετοχὴ σὲ αὐτὰ τῶν χριστιανῶν. Ἡ ἔλλειψη αὐτῆς ἔχει σὰν συνέπεια καὶ τὴν δημιουργία ἀταξίας κατὰ τὴν τέλεσή τους ὅπως ἡ παρατηρούμενη κατὰ τὴν ἀνάγνωση τῆς «ἐπιμάχου» ἀποστολικῆς ρήσεως «ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα», στὴν ἀκολουθία τοῦ γάμου.

Στὴν Ἐνορία τοῦ Ἁγίου Γερασίμου Ἰλισίων.

Ἀνάγκη θεολογικῆς θεμελιώσεως

Ἄλλες φορές εἶναι ἀναγκαῖες ὑποδείξεις σὲ κείμενα, βιβλιογραφικὲς ἀναφορὲς ἢ καὶ διηγήσεις ἀπὸ γεγονότα πού συνέβησαν σὲ ἀντίστοιχους χώρους διαπομπάνσεως καὶ ἔχουν πάρει μορφή γραπτοῦ λόγου πιὸ ἔντεχνη ἢ πιὸ τεκμηριωμένη σὲ στοιχεῖα ἀπὸ ἓνα ἀπλό ἔσχειλισμα ἢ περίσσειμα καρδιάς τῆς στιγμῆς ἐκείνης.

Σ' αὐτὲς τίς παραπομπὲς εἶναι πολύτιμη ἢ συμβολὴ τῶν παρευρισκομένων δοθηῶν καὶ ἐπιστημονικῶν συνεργατῶν πού κάνουν ἀνοίγματα καὶ ἐπιχειροῦν προεκτάσεις στὸ καθόλου ἔργο τῆς Ποιμαντικῆς. Ἄλλες φορές, ἐκ τῶν ὑστέρων, παλαιότεροι φοιτητὲς μας συμβάλλουν κι αὐτοὶ στὸ νὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις μὲ προσωπικὲς τους ἀναμνήσεις. Ἀπ' αὐτοῦ τοῦ τύπου τίς συμβολὲς θὰ θέλαμε νὰ μνημονεύσουμε τὴν ὑπόδειξη τῆς ἐπιστημονικῆς μας συνεργάτιδος Βαρβάρας Γιαννακοπούλου σὲ ἓνα πρόβλημα πού ἐθίγη κατὰ τὴ διάρκεια τῆς συζήτησεως στὰ πλαίσια μιᾶς ποιμαντικῆς ἐπισκέψεως σὲ ἐνορία τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ συζήτηση ἀναφερόταν στὴν ἀναγκαιότητα τῆς θεολογικῆς ἐρμηνείας τῶν μυστηρίων ἐκ μέρους τῶν

Κατ' ἀρχὴν δόθηκε ἀπὸ τὸν συνετὸ Ἐφημέριο ἡ ὀρθὴ θεολογικὴ ἐρμηνεία τῆς καὶ γνωστοποιήθηκαν οἱ σχετικὲς ποιμαντικὲς προσπάθειες. Ὡς ἐκ τούτου κρίθηκε ἀναγκαῖα ἀπὸ τὴν Β. Γιαννακοπούλου ἡ παραπομπὴ σὲ ἓνα κείμενο μεγάλῆς θεολογικῆς σπουδαιότητος πού θεμελιώνει κάθε ἀπάντηση πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση. Προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐκλεκτὴ γραφίδα τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου. Τὸ κείμενο ρίχνει ἄπλετο φῶς ἐξετάζοντας ἀπὸ ποικίλες σκοπιεῖς τὸ συναίσθημα τοῦ φόβου. Ἡ ὀρθὴ ἐρμηνεία καὶ κατανόηση τοῦ θεοδιδάκτου φόβου περιφρουρεῖ τὴν ἀμοιβαία ἀγάπη τῶν συζύγων, συμβάλλει στὸν ἐξαγιασμὸ τους, συντελεῖ στὴν ἀνύψωση τοῦ θεομοῦ τοῦ γάμου καὶ συσχετίζεται μὲ τὴν διάσωσή του. Τὸ ἄρθρο αὐτὸ δημοσιεύτηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὶς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ «Ἀνάπλασις» (ἔτος 15, ἀριθ. φ. 233 τῆς 14 Νοεμβρίου 1902, σ. 1621 - 1622). Θὰ μᾶς ἐπιτραπεῖ νὰ μὴν παραπέμφουμε ἀπλῶς ἀλλὰ νὰ ἀναδημοσιεύσουμε αὐτοῦσιο στὴ συνέχεια τὸ λαμπρὸ αὐτὸ κείμενο τοῦ Ἁγίου τοῦ αἰῶνα μας, τὸ ὁποῖο ἐπιγράφεται: «Περὶ τοῦ τίς ἢ ἀληθῆς ἐρμηνεία τῆς ρήσεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα» (Ἐφεσίους ε' 33).

Η ΔΕ ΓΥΝΗ ΙΝΑ ΦΟΒΗΤΑΙ ΤΟΝ ΑΝΔΡΑ (Έφεσ. ε' 33)

Τίς ἡ ἀληθῆς ἐρμηνεία *

Τοῦ ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΠΕΝΤΑΠΟΛΕΩΣ

Ἀφοῦ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐγνώρισε τοῖς Ἐφρεσίοις τὸν μυστικὸν χαρακτῆρα τοῦ γάμου καὶ ἐδίδαξεν αὐτοὺς ὅτι ὁ Γάμος εἶνε μέγα μυστήριον καὶ ἔδειξε τὴν ἀναλογίαν τοῦ δεσμοῦ τοῦ γάμου πρὸς τὴν ἔνωσιν τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἔταξε τὸν ἄνδρα, ἵνα, κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ᾗνε κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, καθ' ἣν ἀναλογίαν ὁ Χριστὸς εἶνε κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐδίδαξεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ γυνὴ ἐπίσης κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν εἰσὶν ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα ὡς μέλη τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις εἶνε σῶμα Χριστοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς ὡς οἰκείαν ἑαυτοῦ σάρκα, σπυριστῶ καθ' ἕνα ἕκαστον τῶν ἀνδρῶν οὕτω νὰ ἀγαπᾷ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, ὡς ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν.

Τελειοτέραν ἀγάπην τῆς ἀγάπης ταύτης ἦτο ἀδύνατον νὰ συστήσῃ ὁ Ἀπόστολος πρὸς τὸν ἄνδρα. Διὰ τῆς συστάσεως ταύτης οὐ μόνον ἀνύψωσε τὴν ἀγάπην εἰς τὴν ὑψίστην αὐτῆς περιωπὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξηργένισε καὶ ἀπεπνευμάτωσε καὶ ἡγίασε. Μετὰ τὴν σύστασιν ταύτην πρὸς τοὺς ἄνδρας καὶ τὸν καθορισμὸν τῆς σχέσεως τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ τοῦ θαυμοῦ καὶ τοῦ ποιοῦ τῆς πρὸς αὐτὴν ἀγάπης, καὶ μετὰ τὴν ἀναγωγὴν τοῦ γάμου εἰς περιωπὴν καθαρῶς ἱερῶν καὶ πνευματικῆν καὶ τὴν διατύπωσιν τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα, μεταβαίνει εἰς τὴν διατύπωσιν καὶ τὸν καθορισμὸν τῶν καθηκόντων τῆς γυναικὸς πρὸς τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα. Ταῦτα δὲ πάντα διατυπῶν διὰ τῆς ῥήσεως ταύτης: «ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα».

Ἡ ῥῆσις αὕτη, μετὰ τὰ εἰρημένα ὑπὸ τοῦ Παύλου περὶ τῆς ἀγάπης τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα καὶ περὶ τοῦ θαυμοῦ καὶ τοῦ ποιοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος φόβος οὐδὲν δύναται νὰ ἐκφράξῃ τὸ φοβερὸν καὶ τὸ ἐκδειματιῶν τὴν γυναῖκα. Ἡ Ἐκκλησία ὡς σῶμα Χριστοῦ ἀγαπᾷ καὶ συνάμα φοβεῖται τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς σωτῆρα καὶ κεφαλὴν αὐτῆς. Ὁ φόβος οὗτος τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν γεννᾶται ἐκ τῆς πολλῆς ἀγάπης πρὸς τὸν ἀγαπήσαντα αὐτὴν καὶ ἐκφράζεται καὶ ἐκδηλοῦται ὡς ἄκρα πρὸς αὐτὸν εὐλάβεια, ὡς εὐλάβεια πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐπιτολάν, ὡς ὑποταγὴ ἄκρα πρὸς αὐτὸν καὶ ὡς προθυμία πρὸς εὐαρέσκειαν αὐτοῦ. Ἡ ἀγάπη αὕτη τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν σω-

τῆρα ἐκδηλοῦται ὡς φόβος μὴ ὑπολειφθῆ ἔν τινι καὶ ἐκπέσῃ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ ἀναξία ταύτης δεικνυμένη. Τοιοῦτος ὁ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν φόβος. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἔννοιαν καὶ σημασίαν ὁ Ἀπόστολος γράφει ἵνα ἡ γυνὴ φοβῆται τὸν ἄνδρα.

Διὰ τῆς ῥήσεως ταύτης ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐξήγησε τὴν σύμφιξιν τῶν δεσμῶν τῆς συζυγικῆς ἀγάπης· διότι ὡς ἡ ἀγάπη καὶ ὁ φόβος τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν προσφιλεστέραν αὐτὴν ὡς νύμφην τῷ νυμφίῳ Χριστῷ ποιοῦσιν, οὕτω καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ὁ φόβος τῆς γυναικὸς πρὸς τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα προσφιλεστέραν αὐτὴν αὐτῷ ποιοῦσιν. Ὅτι ὁ φόβος οὗτος οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς τὸν ὑπονοούμενον φόβον ὑπὸ τινων κυριῶν τῶν μειδιωσῶν κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀναγνώσεως τῆς περικοπῆς ταύτης ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ γάμου, καὶ ὅτι οὗτος εἶνε ἱερός, ἀγνός καὶ δίκαιος, καὶ ὅτι ἐπιβάλλεται οὗτος εἰς τὰς γυναῖκας ὡς θεία ἐπιτολὴ διὰ τὴν ἑαυτῶν εὐτυχίαν καὶ αἰωνίαν εὐδαιμονίαν καὶ τὸν ἀδιάρρηκτον σύνδεσμον τῆς κοινῆς ἀγάπης θέλομεν ἀποδείξει.

Περὶ φόβου

Ὁ φόβος εἶνε ἔμφυτον συναίσθημα τῷ ἀνθρώπῳ. Τὸ συναίσθημα τοῦτο ἐκδηλοῦται ὡς δειλία, ὡς δέος, ὡς τρόμος ἐν περιστάσεσιν, ἐν αἷς ἀπειλεῖται κίνδυνος ζωῆς. Ἐπίσης ἐκδηλοῦται τὸ συναίσθημα τοῦτο ὡς ταραχὴ καὶ ἀνησυχία ἐν περιστάσεσιν, ἐν αἷς ἀπειλεῖται ἢ προσβολὴ τῆς τιμῆς ἢ περιουσίας τοῦ ἀνθρώπου δικαίως ἢ ἀδίκως.

Ὁ θαυμὸς τῆς μείζονος ἢ ἐλάσσονος ἐκδηλώσεως τοῦ φόβου ἢ τῆς ταραχῆς καὶ ἀνησυχίας εἶνε ἀνάλογος ἢ τῷ μεγέθει τοῦ πραγματικοῦ κινδύνου ἢ τῷ μεγέθει τῆς διεγερθείσης φαντασίας. Τὸ συναίσθημα τοῦ φόβου ἐνίοτε ἐκδηλοῦται καὶ ἐν περιστάσεσιν, καθ' ἃς οὐδὲν μὲν τὸ πραγματικῶς ἀπειλούμενον καὶ διακινδυνεύον καθ' ἣν ὥραν ὁ ἄνθρωπος κατέχεται ὑπὸ τοῦ συναισθήματος τοῦτου, προκύπτει ὅμως ἐξ ἐνδεχομένου ἐν τῷ μέλλοντι κινδύνου, δυναμένου νὰ προέλθῃ ἐξ ἀμελείας ἡμῶν εἰς τι τῶν προσφιλῶν ἡμῖν ὑποκειμένων. Τὸ συναίσθημα τοῦτο ἐκδηλοῦται ἢ ὡς ἄκρα ἀγάπη πρὸς τι ἢ ὡς ἄκρα εὐλάβεια ἢ ὡς ἄκρα φροντίς ἢ ὡς ἀδιάλειπτος μέριμνα. Κατὰ ταῦτα ὁ φόβος, ὡς διαφόρως ἐκδηλούμενος κατὰ τὰς διαφόρους

* Δημοσιεύθηκε γιὰ πρώτη φορά στὸ περ. «Ἀνάπλασις», 15, ἀριθ. φ. 233 τῆς 14 Νοεμβρίου 1902, σ. 1624-1622.

περιστάσεις και κατὰ διάφορα γεννῶντα αὐτὸν αἷτια, ἀνάγκη και διαφόρως νὰ χαρακτηρίζηται. Ὅθεν ὁ μὲν φόβος ὁ ἐκδηλούμενος ὡς δέος ἢ δειλία ἢ ἰσχύς, δύναται νὰ ὀνομασθῆ φρυσικός, ὁ δὲ φόβος ὁ ἐκδηλούμενος ὡς ταραχὴ και ἀνησυχία, ὡς και ὁ φόβος ὁ ἐκδηλούμενος ὡς ἀγάπη και εὐλάβεια, δύναται νὰ κληθῆ ἠθικός. Ἄρα ὁ φρυσικός φόβος διαφέρει τοῦ ἠθικοῦ φόβου κατὰ τὰ διεγείροντα αὐτὸν αἷτια.

Ὁ φρυσικός φόβος εἶνε πάντοτε ἀδιάβλητος και κατατάσσεται μεταξὺ τῶν ἀδιαβλήτων παθῶν, ὡς μίαν μόνην ἔχων ἀφορμὴν τὸν κίνδυνον τῆς ἀπωλείας τῆς ζωῆς. Ὁ ἠθικός φόβος δὲν εἶνε πάντοτε ἀδιάβλητος· διότι εἶνε διπλοῦς ὡς προερχόμενος ἀπὸ διάφορα κατὰ τὸ ποῖον ἠθικὰ αἷτια τῆς ἀγάπης και τοῦ μίσους. Ὡς δὲ ἐναντιώτατα τὰ γεννῶνται αὐτὸν αἷτια, ἐναντιώτατοι και οἱ χαρακτηῆρες αὐτῶν. Ὁ μὲν φόβος ὁ ἐκ τῆς ἀγάπης γεννώμενος εἶνε ἱερός, ἀγνός και δίκαιος, και ἐκδηλοῦται ὡς εὐαισθησία ψυχῆς ὑπὲρ τοῦ ἀγαπωμένου προσώπου, ὡς μέριμνα, ὡς πρόνοια και ὡς περὶ αὐτοῦ φροντίς. Ὁ ἱερός οὗτος φόβος ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ Θεοφυλάκιου ὡς ἐπίτασις εὐλαβείας λέγοντος «ὁ φόβος (ὁ ἱερός) ἐπίτασις ἐστὶν εὐλαβείας ὡσπερ και εὐλάβεια συνεσταλμένος φόβος» και αὐθις «φόβος ἐστὶν αἰδῶς και εὐλάβεια και ἐπιτεταμένη τιμῆ». Ὁ Οὐκουμένιος λέγει περὶ τοῦ φόβου τούτου τὰ ἐξῆς: «φόβος τελειωτικός δέους μὲν ἀπῆλλακται, διὸ και ἀγνός εἴρηται και διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος» και ἐν τῇ ἀγία Γραφῇ ἢ λέξις φόβος πολλακίς λαμβάνεται ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς αἰδοῦς και εὐλαβείας και δι' αὐτῆς ἐκφράζεται ὁ πόθος πρὸς τελείαν ἐπίγνωσιν και οἰκείωσιν τοῦ θείου. Ὁ φόβος ὁ ἐκ τοῦ μίσους εἶνε φόβος ἐναγῆς και ἐκδηλοῦται ὡς ἀποσιροφῆ και ἀπέχθεια πρὸς τινα, ὡς ἀδιαφορία και ὡς ἐχθροπάθεια. Περὶ τοῦ φόβου τούτου ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς λέγει «Τὸ ἕτερον εἶδος τοῦ φόβου μετὰ μίσους γίνεται ὡς δοῦλοι δεσπόταις κέχρηται χαλεποῖς».

Ὁ ἱερός φόβος εἶνε ὁ φόβος ὁ πρὸς τὸν Θεόν, ὁ φόβος ὁ πρὸς τοὺς γονεῖς, ὁ φόβος ὁ πρὸς τὸν σύζυγον και ὁ φόβος ὁ πρὸς τοὺς θείους και ἀνθρωπίνους νόμους, και πηγάζει ἐκ τῆς ἀγάπης.

Ὁ ἐναγῆς φόβος εἶνε φόβος κολάσεως. Τοῦτον φοβοῦνται οἱ παραβάται τῶν θείων και ἀνθρωπίνων νόμων. Οὗτος πηγάζει ἐκ τοῦ πονηροῦ συνειδέτος. Ἡ Ἐκκλησία συνιστᾷ τοῖς ἐναντοῖς τέκνοις τὸν ἱερόν, τὸν ἀγνόν και ἄγιον φόβον. Τοῦτον τὸν φόβον συνιστᾷ και πρὸς τὴν ἐρχομένην εἰς γάμον σύζυγαν, και ὑπὸ νέον ἠθικὸν νόμον τεθειμένην γυναῖκα ζητεῖ δὲ τοῦτο διὰ τὴν εὐτυχίαν αὐτῆς τῆς γυναίκος.

Ὁ ἱερός φόβος ἀπαθῆς ὢν οὐδὲν ἐπαπειλεῖ τὸ δεινόν. Ὁ φόβος οὗτος ὡς συναίσθημα ταυτίζεται τῇ ἀγάπῃ εὐλάβειαν ἐπὶ τῇ ψυχῇ ἐμποιῶν, ἵνα μὴ διὰ τὴν τῆς ἀγάπης παρορησίαν εἰς καταστροφήν τοῦ ἀνδρὸς ἔλθῃ, ὡς λέγει πατὴρ τις. Ὁ ἠθικός ἀγνός φόβος εἶνε ἐν ἐκ τῶν ἐπιὰ χαρισμάτων τοῦ ἀγίου Πνεύ-

ματος, ἐν ἢ Ἀγία Γραφῇ ὀνομάζει φόβον Θεοῦ. Ἐν τῇ Ἀγία Γραφῇ ἢ ἄκρα δικαιοσύνη χαρακτηρίζεται ὡς φόβος Θεοῦ· «ἀνὴρ δίκαιος φοβούμενος τὸν Κύριον». Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ Δεκαλόγῳ εἶνε ἢ πρώτη και μεγάλη ἐντολή. Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ εἶνε ἀρχὴ σοφίας. Ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει «Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου οἷόν τι πρῶτον σπάργανον» και σοφία τὸν φόβον ὑπερβάσα και εἰς ἀγάπην ἀναβιβάσασα Θεοῦ φίλους ἡμᾶς και υἱοὺς ἀντὶ δούλων ἐργάζεται» και ὁ Σιράχ λέγει «Στέφανος σοφίας φόβος Κυρίου ἀναθάλλον εἰρήνην και ὑγείαν ἰσσεως» (κεφ. α' 18). Τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ οἱ ἄγιοι πατέρες καλοῦσιν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν· «φόβος Θεοῦ ἀγάπη πρὸς αὐτὸν ἐστὶν» ἀγάπη δὲ σειρά τις, ἢς ἢ μὲν τῶν ἀρχῶν ἐξαοιῖται τῆς τοῦ ἀνθρώπου καρδίας, ἢ δὲ εἰτέρα ἄπειται τῆς τοῦ Θεοῦ χειρὸς ἔλκοντος αὐτὸν ἀεὶ πρὸς τὸν αὐτοῦ φόβον». Και ὁ Μέγας Βασίλειος λέγει «σωτήριος ὁ φόβος και ἀγιασμοῦ ποιητικός ἐστὶν».

Ὁ ἱερός οὗτος φόβος ἐν τῇ Ἀγία Γραφῇ ταυτίζεται πρὸς τὴν εὐλάβειαν και τὴν ἀγάπην πρὸς τινα. Οὗτος ἐνόησαν και ἠρμῆνευσαν οἱ ἐρμῆνευται και μεταφρασται τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἐν τῇ ἐν Ὁξωνίῳ ἐκδοθείσῃ ἐλληνιστὶ μεταφράσει τῆς Ἀγίας Γραφῆς ὁ ἐν κεφ. ε' 33 στίχ. τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς μεταφράσθη «Πλὴν και σεις οἱ καθ' ἕνα, ἕκαστος τὴν ἐαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἄς ἀγαπᾷ ὡς ἐαυτὸν» ἢ δὲ γυνὴ ἄς σέβηται τὸν ἄνδρα». Ἐν τῇ Λατινικῇ μεταφράσει φέρεται ὡς ἐξῆς: «*uxor autem videto, ut timeat virum*». Τὸ *timeo* ἐνταῦθα, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν ἄλλων ἐδρωπαϊκῶν γλωσσῶν, ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ εὐλαβεῖσθαι. Ἐν τῇ γαλλικῇ μεταφράσει τῶν Παρισίων μεταφράζεται «*que la femme respecte son mari*». Ἐν τῇ ἰταλικῇ μεταφράσει «*ed altresì la moglie riverisca il marito*». Ὑπὸ ταύτην τὴν ἐννοίαν τὸν στίχον τοῦτον ἄσασαι αἱ ἐδρωπαῖκαι γλώσσαι μετέφρασαν. Και ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐβραϊκῇ γλώσσῃ ὁ φόβος πρὸς τὸν Θεὸν ἐρμῆνεύεται ὑπὸ τῶν ἐρμῆνευτῶν ὡς φόβος ἐκ σεβασμοῦ, ἐξ εὐλαβείας· ὡς ὁ ἐν τῷ Δευτερικῷ ἠ' 3 στίχος «θέλετε φοβεῖσθαι ἕκαστος τὴν μητέρα αὐτοῦ και τὸν πατέρα αὐτοῦ» ἐρμῆνεύεται, θέλετε σέβεσθαι και εὐλαβεῖσθαι καθῶς και ὁ ἐν χωρίῳ Ἰησοῦ Ναυῆ δ' 14 στίχος «και ἐφοβοῦντο αὐτὸν (τὸν Ἰησοῦν Ναυῆ) καθῶς ἐφοβοῦντο τὸν Μωϋσῆν, πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ» ἐρμῆνεύεται ὑπὸ τῶν λεξικογράφων τοῦ ἐβραϊκοελληνικοῦ λεξικοῦ M. N. Ph. Sauder και M. I. Trenel «*comme ils avaient respecté Moïse*». Ὑπὸ τὴν αὐτὴν σημασίαν ἀπαντᾷ και ἐν ἄλλοις χωρίοις τοῦ ἐβραϊκοῦ κειμένου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὑπὸ ταύτην τὴν σημασίᾳ ἐχρηῖσται τῇ λέξει και ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, καθ' οὗ ἐπιτίθενται λίαν ἀδίκως αἱ κωρίαι τὰς ὁποίας οὗτος εἰς μεγάλην ὑγῶναι περιωπήν. Ὡστε τὰ αἷτια τῶν διαζυγίων οὐχὶ ἐκ τούτου τοῦ φόβου τοῦ ὑπὸ τοῦ Παύλου διδασκομένου προερχονται, ἀλλ' ἀλλαχοῦ δέον νὰ ζητηθῶσιν ἴσως ἴσως εἰς τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἱεροῦ τούτου φόβου.

Τῇ 7 Νοεμβρίου 1902.

ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 39 ΤΟΥ ΥΠΟ ΨΗΦΙΣΗ ΝΕΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΒΑΣΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ *

Τοῦ Πρωτοπρ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ

Διευθυντοῦ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Λυκείου Πατρῶν

Οἱ παρακάτω σκέψεις διατυπώνονται μὲ ἀφορμὴ τὸν νέο ΚΩΔΙΚΑ ΒΑΣΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ἢ Σωφρονιστικὸ Κώδικα, ὅπως μέχρι σήμερα ὀνομάζεται. Οἱ παρατηρήσεις μας ἀναφέρονται εἰδικότερα στὸ ζήτημα τῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς τῶν κρατουμένων ποῦ διαλαμβάνει τὸ ἄρθρο 72 τοῦ ἰσχύοντος Σ.Κ. καὶ τὸ ἀντίστοιχο ἄρθρο τοῦ ὑπὸ ψήφιση νέου Σ.Κ.

Θεωροῦμε χρήσιμο νὰ προτάξουμε αὐτολεξεῖ τὰ κείμενα τῶν δύο ἄρθρων καὶ στὴ συνέχεια νὰ διατυπώσουμε: α) Τίς κατ' ἀντιστοιχία συγκεκριμένες παρατηρήσεις μας, β) τίς προκύπτουσες, κατὰ τὴ γνώμη μας, διαπιστώσεις καὶ γ) τὴν πρότασή μας.

Ἄ ρ θ ρ ο 72 τοῦ ἰσχύοντος Σ.Κ.

Θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ῆ ἀ γ ω γ ῆ .

1. Ἡ θρησκευτικὴ ἀγωγή διενεργεῖται ὑπὸ τοῦ Ἱερέως τοῦ καταστήματος διὰ νουθεσιῶν καὶ παραινήσεων ἐν κοινῷ καὶ κατ' ἰδίαν, διὰ τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς Κατηχήσεως, διὰ τῶν κατὰ Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς ἱερουργιῶν καὶ ἄλλων ἱεροτελεστιῶν, δι' ὧν τονοῦται τὸ ἠθικὸν φρόνημα καὶ ἀναπτύσσεται ἠθικὴ συνείδησις.

2. Πρὸς ἀσκήσιν τῶν τῆς λατρείας ὑπάρχει ἐν ἐκαστῷ καταστήματι ναὸς ἢ ἕτερος χῶρος εὐπρεπῆς, ἐν ᾧ οἱ κρατούμενοι παρακολουθοῦν σιγῇ τὴν θείαν λειτουργίαν. Τῆς ὑποχρέωσος ταύτης ἀπαλλάσσονται κρατούμενοι ἑτερόδοξοι ἢ ἀλλόθρησκοι.

3. Ὁ κρατούμενος ὀφείλει, ἅμα τῇ εἰσαγωγῇ του εἰς τὸ κατάστημα, νὰ δηλώσει τὸ δόγμα ἢ τὸ Θρησκεῦμα εἰς ᾧ ἀκολουθεῖ. Κρατούμενοι ἑτερόδοξοι ἢ ἀλλόθρησκοι, δικαιούνται νὰ ἐπικοινωνῶσι κατὰ τὰ κεκανονισμένα μὲ ἱερέα τοῦ αὐτοῦ δόγματος ἢ Θρησκεύματος, ὀριζόμενον ὑπὸ τῆς σωφρονιστικῆς διοικήσεως. Ἐν περιπτώσει βαρείας νοσήσεως τοῦ κρατουμένου, ὁ ἱερεὺς οὗτος καλεῖται παρὰ τῆς ὑπηρεσίας.

* Ἐστάλη στὸν Ἀντιπρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως καὶ Ὑπουργὸ Δικαιοσύνης κ. Ἀγαμ. Κουτσόγιωργα, κοινοποιήθηκε στὸν Ὑπουργὸ Ἐθν. Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Ἀντώνη Τρίτση καὶ ὑποβλήθηκε ὑ.τ.ἀ., διὰ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πατρῶν κ. ΝΙΚΟΛΑΗΜΟΥ, στὴ Διαρκῆ Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

4. Οἱ ἐν μονώσει κρατούμενοι δέχονται τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἱερέως πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ παραμυθίαν.

5. Ὁ ἱερεὺς συνεργάζεται μετὰ τοῦ διευθυντοῦ εἰς τὴν κατάρτισιν καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματος τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας καὶ τῆς κατηχήσεως, διακαιούμενος νὰ λαμβάνῃ γνώσιν τοῦ ἀτομικοῦ φακέλου καὶ τῶν πορισμάτων τῆς ψυχοβιολογικῆς ἐξετάσεως, ἵνα δραστικότερον ἐπιδρῶ ἐπὶ τοὺς κρατουμένους καὶ ἐν κοινῷ καὶ κατ' ἰδίαν, μνημονεύων ἐν ἰδίᾳ ἐκθέσει τὸ παρ' αὐτοῦ ἐκτελούμενον ἔργον.

6. Εἰς τὰς κατ' ἰδίαν συνομιλίας τοῦ ἱερέως μετὰ τοῦ κρατουμένου, οὐδεὶς ἕτερος παρίσταται, τὰ δὲ καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἀνακοινούμενα ἢ ἐμπιστευόμενα ἐκείνῳ ὑπὸ τούτου, καλύπτονται δι' ἐχεμυθείας ὡς ἀπόρητα.

Ἄ ρ θ ρ ο 39 τοῦ ὑπὸ ψήφιση Σ.Κ.

Θ Ρ Η Σ Κ Ε Υ Τ Ι Κ Η Α Γ Ω Γ Η

Ἡ θρησκευτικὴ ἀγωγή εἶναι προαιρετικὴ καὶ περιλαμβάνει τὸ δικαίωμα τοῦ κρατουμένου νὰ ἀσκεῖ τὰ θρησκευτικά του καθήκοντα καὶ νὰ ἐπικοινωνεῖ μὲ ἀναγνωρισμένο ἐκπρόσωπο τοῦ δόγματος ἢ θρησκεύματος του.

Σὲ κάθε κατάστημα ὑπάρχει ναὸς ἢ κατάλληλος χῶρος γιὰ θρησκευτικὰς τελετὰς.

Α' ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

1) Ἀπὸ μιὰ πρώτη ἀπλῆ ἀνάγνωση τῶν δύο κειμένων διαπιστώνομε, ὅτι ἐνῶ, σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 72 τοῦ ἰσχύοντος Σ.Κ., ἡ θέσις τοῦ Ὁρθόδοξου ἱερέως στὶς φυλακὰς εἶναι διακεκριμένη σὲ σχέση μὲ τὸν οἰονδήποτε ἐκπρόσωπο ἄλλου δόγματος, ἢ δὲ ἀποστολῆ του, ὡς ἐκ τούτου, μπορεῖ νὰ εἶναι οὐσιαστικὴ ἀφοῦ ἢ ἐλεύθερη παρουσία καὶ ποιμαντικὴ δράσις του εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποβεῖ γιὰ τὴν περίπτωσι κάθε Ὁρθόδοξου κρατουμένου ὄχι ἀπλᾶ εὐεργετικὴ ἀλλὰ κυριολεκτικὰ ἀποφασιστικὴ γιὰ τὴν παραπέρα πορεία τῆς ζωῆς του, ἀ ν τ ἰ θ ε τ α μὲ τὸ ἀντίστοιχο ἄρθρο 39 τοῦ νέου Σ.Κ. ὄχι μόνον ἀποδυναμώνεται ἢ δυνατότητα ἀποτελεσματικῆς ποιμαντικῆς ἐργασίας καὶ ἀπο-

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΨΑΛΜΩΔΙΑ ΣΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟ ΝΑΟ Κ/ΠΟΛΕΩΣ

Τοῦ Πρωτοπρ. κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΦΑΡΑΣΟΓΛΟΥ

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΣ ΝΑΟΣ ΚΑΙ Η ΨΑΛΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Ὁ Πατριαρχικὸς Ναὸς εἶναι τὸ ἐπίκεντρο τοῦ Χριστιανισμοῦ, ποὺ λάμπει ἀνάμεσα στοὺς αἰῶνες σ' ὅλο τὸν κόσμον ἐκκλησιαστικὰ μὲ τὴν οἰκουμενικότητα καὶ τὴ φωτεινὴ μορφή του, ἀλλὰ καὶ λατρευτικὰ εἶναι ὁ τηλαυγὴς φάρος τῆς Ὁρθοδοξίας μὲ τὴν τυπικὴ τάξη καὶ παράδοση ποὺ τήρησε ἀπὸ τὰ χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἄλωση μέχρι σήμερα.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 22 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 τεύχους.

χρωματίζεται ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ὁρθοδόξου ἱερέως στὸ δύσκολο καὶ εὐαίσθητο χῶρο τῶν φυλακῶν ἀλλὰ καὶ ἰσοπεδώνεται μὲ ἐκείνη τοῦ «ἀναγνωρισμένου ἐκπροσώπου οἰουδήποτε ἄλλου δόγματος»! Καὶ διερωτᾶται κανεὶς οἱ συντάξαντες τὸ νέο ἄρθρο ἀγνοοῦν τὸ ἰσχυρὸν Σύνταγμα καὶ περιφρονοῦν τὸ πιστεύω καὶ τὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ μας; Ἡ τοὺς διαφεύγει τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ πλειονότητα τῶν κρατουμένων στὶς Ἑλληνικὲς φυλακὲς εἶναι Ὁρθόδοξοι Ἕλληνες; Γιατί ἄραγε τέτοια ἰσοπεδωτικὴ νοοτροπία;

2) Ὁ νέος Σ.Κ. ὄχι μόνο καταργεῖ τὴ νομοθετημένη ὀργανικὴ θέση τοῦ Ὁρθοδόξου Ἱερέως στὶς φυλακὲς (Ν. 692/1977), ἀλλὰ καὶ τὴν ἐθελοντικὴ πομπαντικὴ προσφορὰ καὶ διακονία τῶν Ὁρθοδόξων ἱερέων σ' ὅσα σωφρονιστικὰ καταστήματα δὲν ὑπάρχει ἐφημέριος μὲ ὀργανικὴ θέση π ε ρ ρ ο ν ε ῖ καὶ ἁ π ο δ υ ν α μ ὄ ν ε ι, ἀφοῦ οὔτε θεία λατρεία, κέντρο τῆς ὁποίας στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας εἶναι ἡ θεία Λειτουργία, οὔτε τὰ μυστήρια τῆς Θείας Εὐχαριστίας καὶ τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως γιὰ τοὺς κρατουμένους θὰ ἔχει, ἴσως, τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιτελεῖ ὁ Ὁρθόδοξος Ἱερεὺς καὶ φυσικὰ οὔτε κήρυγμα καὶ κατήχηση.

Γιατί, ἄραγε, ἐνῶ στὸν ἰσχύοντα Σ.Κ. ὅλα τὰ παραπάνω ἀναφέρονται ρητῶς καὶ ἀναλυτικὰ (βλ. ἄρθρο 72, παρ. 1, 2, καὶ 6) στὸν νέο Σ.Κ. παραλείπονται; Ποιὰ «χ ρ ἡ σ ι μ η» σκοπιμότητα ἐ ξ υ π η ρ ε τ ε ῖ τ α ι; Ἡ μήπως ἐκτιμοῦνται ὡς ἀνασχετικὰ γιὰ τὴν πρόοδο τῶν κρατουμένων;

3) Οὐσιαστικὰ καταργεῖται (ἀφοῦ δὲν προβλέπε-

Ὁ Ναὸς τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, εἶναι Ναὸς τοῦ Θεοῦ, ποὺ δὲν γνώρισε ποτὲ τὴν ἀργία. Λειτουργεῖ καὶ λειτουργεῖ καθημερινά.

Οἱ πατριαρχικοὶ χοροὶ μὲ τοὺς ψάλτες τους, ἦταν οἱ προβολεῖς τοῦ μεγαλείου τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ οἱ νικηφόροι σκυταλοδρόμοι τῆς παρακαταθήκης τῆς μουσικῆς ἐκκλησιαστικῆς παράδοσης⁷.

Οἱ πατριαρχικοὶ αὐτοὶ χοροὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸν

7. Νικολάου Ἰωσηφίδου (Πρωτοπρεσβυτέρου), Οἱ Μουσικοὶ Χοροὶ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, εἰς Ἐπετηρὶς τοῦ Συλλόγου Φίλων Βυζαντινῆς Μουσικῆς, Ἀθήνα: 1970, σελ. 120.

ται) μὲ τὸ νέο Σ.Κ. ἡ συνεργασία ἱερέως τῶν φυλακῶν - Διευθυντῆ φυλακῶν, ποὺ στὶς περισσότερες περιπτώσεις — ὅπου ὑπάρχει συνεργατικὴ διάθεση — ἀποδεικνύεται γόνιμη καὶ χρήσιμη ὄχι μόνο γιὰ τοὺς κρατουμένους ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ χρηστὴ διοίκηση τῶν φυλακῶν. Δυστυχῶς δὲν προβλέπεται πλέον ἡ υπεύθυνη ἐνημέρωση τοῦ πρώτου ἀπὸ τὸν δεύτερο γιὰ τὰ συγκεκριμένα προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζει ὁ κάθε κρατούμενος, κάτι ποὺ προέβλεπε ὁ ἰσχυρὸς Σ.Κ., ἀφοῦ ὁ ἱερεὺς μέχρι τώρα μποροῦσε νὰ γνωρίζει τὰ στοιχεῖα τοῦ Ἀτομικοῦ του φακέλου, τοῦ ὁποίου σύμφωνα μὲ τὴν παρ. 5 τοῦ προημενευθέντος 72 ἄρθρου τοῦ ἰσχύοντος Σ.Κ. «δικαιοῦται νὰ λαμβάνῃ γνώσιν». Γιατί ἄραγε; Τόσο κακὸ ἔχουν κάμει οἱ Ὁρθόδοξοι ἱερεῖς στὶς φυλακὲς ἢ μήπως τώρα διαπιστώθηκε ὅτι εἶναι ὑποπτοὶ καὶ ἐπικίνδυνοι ἀπὸ δῶ καὶ πέρα; Ἐκεῖνοι ποὺ μποροῦν νὰ ἀπαντήσουν ὑπεύθυνα σ' αὐτὸ τὸ κρίσιμο ἐρώτημα εἶναι οἱ ἴδιοι οἱ κρατούμενοι. Ἄς ἐρωτηθοῦν ἐλεύθερα ἀπ' τοὺς ἀρμοδίους. Ἴσως μὲ τέτοια ἀντικειμενικὴ ἔρευνα ἀνάμεσα στοὺς φυλακισμένους νὰ βοηθοῦσε τοὺς συντάξαντες νὰ ἀναθεωρήσουν τὶς ἀποψεις τους καὶ νὰ κάμουν, ἔστω καὶ τὴν τελευταία στιγμή, διορθωτικὴ παρέμβαση στὸ ἐπίμαχο ἄρθρο 39.

4) Τὸ ἄρθρο 39 τοῦ νέου Σ.Κ. δὲν προσθέτει κανένα νέο στοιχεῖο εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ δικαίωμα τῶν κρατουμένων ἄλλων δογμάτων νὰ ἔχουν ἐπαφὴ μὲ τὸν ἀναγνωρισμένο ἐκπρόσωπο τοῦ δόγματος στὸ ὁποῖο ἀνήκουν. Ὅ,τι γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ προβλέπει τὸ ἰσχυρὸν ἄρθρο προβλέπει καὶ τὸ ὑπὸ ψήφιση.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχοντα Πρωτοψάλτη, τὸν Ἄρχοντα Λαμπαδάριο καὶ τοὺς δύο Δομέστιχους μὲ τοὺς Κανονάρχες τους. Ἡ χοροστασία τους στὰ ἀναλόγια γίνεται μὲ εἰδικὴ τελετουργικὴ⁸. Εἶναι μελετημένοι καὶ πολὺ παρασκευασμένοι. Ποτὲ δὲν κάμνουν χρῆση τοῦ κειμένου στὴν ἐκτέλεση τῶν ὀποιοδήποτε τροπαρίων, Πολυελαίων, Ἰδιομέλων, Χερουδικῶν κ.λπ.

Οἱ Κανονάρχες κανοναρχοῦν γυρίζοντας τὰ νῶτα στὸ ἀναλόγιο μὲ τὸ βιβλίο στὰ χέρια καὶ τὸ πρόσωπο στραμμένο πρὸς τὸν ψάλτη «ἐνώπιος ἐνωπίω».

Ὁ Πρωτοψάλτης ψάλλει κατὰ τὴν Παράδοση τοῦ Πατριαρχείου. Ὅ,τι δηλαδὴ παρέλαβε ἀπὸ τοὺς προκατόχους του, οἱ ὁποῖοι καὶ αὐτοὶ παρέλαβαν ἀπὸ τοὺς προκατόχους τους, καὶ ἔτσι τηρεῖται διαδοχικὰ μιὰ κλασσικὴ ψαλμωδία, τὴν ὁποία ὀνομάζουμε «Παράδοση τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας».

Σ' αὐτὴ τὴν «Παράδοση» εἶναι πολὺ αὐστηροὶ καὶ φανατικοί, ὁ Πρωτοψάλτης καὶ ὁ Λαμπαδάριος καὶ προσπαθοῦν νὰ τὴ μεταδώσουν στοὺς νεοερχομένους βοηθοὺς ἢ Κανονάρχες. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Πατριάρχες καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ ὅλοι οἱ κληρικοὶ τῆς Αὐλῆς τοῦ Πατριαρχείου γνωρίζουν καλὰ τὴ σημασία αὐτῆς τῆς Παράδοσης καὶ εἶναι ἰδιαίτερα ἀπαιτητικοί. Ἡ δὲ Παράδοση αὐτὴ, τὸ ὕφος τὸ Πατριαρχικὸ εἶναι ἀπλό, ἀπέρητο, μυστικοπαθὲς καὶ ἄ γ ρ α φ ο.

Ὁ βαθμὸς τοῦ Β' Δομέστιχου εἶναι ἡ πρώτη βαθμίδα, τὸ πρῶτο σκαλὶ τῶν Πατριαρχικῶν χορῶν, πού θὰ ἐξελιχθεῖ ἀργότερα διαδοχικὰ μὲ τὴν προαγωγή σὲ Α' Δομέστιχο, Λαμπαδάριο καὶ Π ρ ω τ ο ψ ἄ λ τ η.

Γι' αὐτὸ στὴ θέση αὐτὴ προσλαμβάνονται πάντοτε πρόσωπα πού διακρίνονται γιὰ τὴν καλλιφωνία καὶ τὴν ἀντοχή τους. Ἐνας δὲ τέτοιος νέος πού ἀνεβαίνει στοὺς Πατριαρχικοὺς χοροὺς τὰ βρίσκει ὅλα τὰ ψαλτικά ἄγνωστα. Παρακολουθεῖ τὴν ἐκτέλεση τῆς μουσικῆς καὶ βλέπει ὅτι δὲν εἶναι αὐτὴ ἔτσι πού τὴν εἶχε μάθει ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς δασκάλους του ἢ ὅπως τὴν ἔφαλε καὶ ὁ ἴδιος στοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς. Ἐκεῖ ἡ μουσικὴ ἦταν διαφορετικὴ. Ἐδῶ μ ἔ σ α ἐκπληρῶσεται γιὰ τὴν Βυζαντινὴ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ, πού ἀκούει ἀπὸ τοὺς Πατριαρχικοὺς ψάλτες. Τοὺς θαυμάζει γιὰ τὸν ὑπέροχο τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο τὴν ἐκτελοῦν. Ἐνθουσιάζεται κι αὐτὸς ἀπὸ αὐτὴ τὴ μουσικὴ πού ἀγνοοῦσε ὡς τώρα. Γοητεύεται ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους του καὶ πλάθει ὄνειρα γιὰ τὸ μέλλον⁹.

8. Δὲς στὴ μελέτη αὐτὴ στὸ κεφ. Ὁ Ἑσπερινὸς τοῦ Σαββάτου.

9. Ἀγγέλου Βουδούρη, Οἱ Μουσικὸι Χοροὶ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς κάτω χρόνους, εἰς Ὁρθόδοξα 9 (1934) 533. (Καὶ ἀνάτυπον 1935, σελ. 15).

Ἀπὸ αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς Πατριαρχικοὺς χοροὺς μπορεῖ νὰ διδαχθεῖ ὁ κάθε ψάλτης, ὅταν ἀκούει ἐκεῖ μ ἔ σ α στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ τὴν ἐκτέλεση, τὸ ὕφος, τὸ χρόνο¹⁰ καὶ τὸ ρυθμὸ κάθε μελωδίας μαζί μὲ τὶς ἀνάλογες δάσεις τοῦ κάθε μαθήματος. Εἶναι ἓνα ἐκπαιδευτήριον τόσο γιὰ τὸ φτιαγμένο ψάλτη, ὅσο καὶ γιὰ τὸν ἀρχάριο καὶ τὸ μικρὸ παιδάκι ἀκόμη τῶν 9 - 10 χρόνων, πού γιὰ πρώτη φορὰ ἀνεβαίνει στὸ ἀναλόγιο καὶ μαθαίνει νὰ ἀπαγγέλλει τὸ «εἰ» στὸν α' τόνο καὶ «ο» στὸ δ' τόνο μὲ τὸ αὐτί, ὅταν ψάλλει τὸ «Εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα», μαζί μὲ τοὺς ἄλλους.

Μέσα ἀπ' αὐτὸ τὸ Ναὸ, μὲ τὸν ἱστορικὸ του Θρόνο, τὸν Ἀμβωνα, τὸ Τέμπλο, τὰ Ἀναλόγια κ.λπ. πέρασαν Πατριάρχες, Ἀρχιερεῖς, Ὀφφικιάλοι. Πέρασαν Πρωτοψάλτες καὶ Λαμπαδάριοι πρώτου μεγέθους Ἰάκωβοι καὶ Πέτροι, Ναυπλιῶτες καὶ Βιολάκηδες καὶ Πρίγγοι. Κάτω ἀπὸ αὐτὸ τὸ θόλο, μὲ τοὺς μαυρισμένους τοίχους ἀπὸ τὸ λιθάνι καὶ τὸ κερί, ἔγιναν τελετὲς μεγάλες καὶ ἱστορικὲς καὶ βλέπει κανεὶς μὲ τὴ φαντασία του καὶ ἀκούει μέσα στὴν ἡσυχία τὶς γλυκεῖες φωνῆς ὄλων αὐτῶν, πού πρόσφεραν τὴ ζωὴ τους στὸν ἱερὸ δωμῖο, στὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας.

Τελειώνοντας τὸ λόγο ἄς στρέψουμε τὴν προσοχή μας σὲ κάτι ἀγνό, λεπτὸ καὶ εὐαίσθητο. Στὰ παιδάκια τῶν Πατριαρχικῶν χορῶν. Πραγματικὰ μεγάλη ὑπόθεση καὶ μεγάλη ἢ προσφορὰ καὶ ἡ συμβολὴ τῶν παιδιῶν αὐτῶν στοὺς Πατριαρχικοὺς χοροὺς. Πλουτίζουν, στολίζουν καὶ συμπληρώνουν τὰ κενὰ καὶ τοὺς μεγάλους μασέστρους μὲ τὶς ἀγγελικὲς φωνῆς τους.

Καθένα ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἓνας μικρὸς ψάλτης. Τὰ ξέρουν ὅλα τὰ ψαλτικά πρακτικὰ καὶ θυμοῦνται ἀκόμη καὶ αὐτὰ πού ψάλλονται ἔστω καὶ μιὰ φορὰ τὸ χρόνο, καθὼς καὶ τὶς τυπικὲς διατάξεις.

Ἀπὸ τὴ θέση τους στὸ ἀναλόγιο παρακολουθοῦν «πάντα τὰ γινόμενα». Συναγωνίζονται ποιὸς θὰ πεῖ τὸ «Κέλευσον», ποιὸς θὰ κανοναρχήσει, ποιὸς θὰ πάρει τὸ καπέλο τοῦ Πρωτοψάλτη.

Δίχως καμμιὰ ἀμοιβὴ ἔρχονται ἀπὸ διάφορα μακρινὰ σημεῖα τῆς Πόλης στὸ Πατριαρχεῖο τ α κ τ ι κ ὁ τ α τ α.

Αὐτὰ τὰ παιδιά εἶναι οἱ μελλοντικοὶ ψάλτες, Δομέστιχοι, Λαμπαδάριοι καί.. Π ρ ω τ ο ψ ἄ λ τ ε ς.

(Συνεχίζεται)

10. Δὲς σχετικὰ περὶ χρόνου κάθε μαθήματος: Θρασουδούλου Στανίτσα, Μουσικὸν Τριῶδιον, Ἀθήνα 1969, σελ. 338. Καὶ Δημητρίου Ἰωαννίδη, Ἡ χρονικὴ Ἀγωγή στὰ διάφορα μαθήματα τῆς Βυζαντινῆς Ὑμνογραφίας, Πειραιῶς 1986.

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

”Οχι πιά «σκότιο».

ΚΑΠΗΛΕΙΑ τού ὄρου Ὁρθοδοξία παραινεῖται σις μέρες μας. Ἱερὸς ὁ ὄρος, ἁγιασμένος ὁ θεσμός. Βάναυσα ταλαιπωρεῖται ἀπὸ χεῖλη ἀνθρώπων πὸν κάθε ἄλλο παρὰ ἐμφοροῦνται ἀπ’ τὸ μαρτυρικὸ πνεῦμα της, τὸ νοτισμένο ἀπὸ ποτάμια αἵματος καὶ δακρῶν...

Μέσα σιὸς δρόμους μύριοι ὅσοι αἰρετικοί, ἐπαγγέλλονται—οἱ ταλαιπωροὶ—πολλὰ καὶ διάφορα, πλασάροντας ἄλλοτε «ἰχθύς ἀφωνότερον» καὶ ἄλλοτε ἀλλοπάριον, τὴ φτηνὴ ἰδεολογικὴ πραγματεία τους. Πολλοὶ ἀπ’ αὐτοὺς, αὐτοαποκαλούμενοι «Χριστιανοί...».

Σις 6 Φεβρουαρίου τιμοῦμε τὴ μνήμη τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου, ἐνθαρσῶδες προμάχου τῆς Ὁρθοδοξίας. ”Ας τὸν μιμηθοῦμε, ἔσιω σιὸ ἐλάχιστο. ”Ας πάρουμε νὰ εἴμαστε ὀρθόδοξοὶ τῶν χειλέων καὶ ἄς γίνουμε ἐπιτέλους ὀρθόδοξοὶ τῆς καρδιάς. ”Ας γίνουμε Φῶτιοι καὶ ἄς πάρουμε νὰ λειτουργοῦμε σὰν «σκότιο» σι’ ὄνομα μάλιστα αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς Ὁρθοδοξίας.

Χρόνια μας πολλά.

«ΕΜΑΚΡΥΝΘΗΝ ἀπὸ Σοῦ...» ἔχει τὴν εὐχέ-ρεια ὁ καθένας νὰ φερίσει σήμερα, Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου, πὸν ὄλοι... γιορτάζουμε! Καὶ νὰ συνεχίσει ὁ μὸς «... μὴ ἐγκαταλείψης με».

Δράμα σὲ δύο πράξεις. Τὸ ἔγραψε ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἁμαρτία τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ παραβολὴ τοῦ Ἀσώτου. Βάθος καὶ πλάτος καὶ πλοῦτος θείας ἀγάπης. Μᾶς ἐπενθυμίζει πὸς ὁ Θεὸς μισεῖ τὴν ἁμαρτία ἀλλ’ ἀγαπᾷ τὸν ἁμαρτωλὸν (Ἰω. Χρυσόστομος). Μᾶς εἰσάγει σιὸ κλῆμα τῆς θείας ἀγάπης, ἀποτελώντας συμπύκνωση τοῦ Εὐαγγελίου.

—Χρόνια πολλὰ σιὸν ἐναντὶ μας. Σήμερα γιορτάζουμε ὄχι σὰν ὄνομα, ἀλλὰ σὰν ιδιότητα...

”Ολοὶ ἔχουμε πτώσεις. ”Ολοὶ ἀκολοιθῆσαμε τὸν ἄσωτο σιὸ δρόμο τῆς ἀποστασίας. ”Ας τὸν ἀκολοιθῆσουμε δυναμικὰ καὶ σιὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς!

”Ἐκανε ἔκτρωση στόν... ἐαυτὸ της!

ΤΟ ΠΟΣΟΣΤΟ τῶν Ἀμερικανῶν καπνιστῶν πὸν ἀγνοοῦν ὅτι τὸ κάπνισμα προκαλεῖ καρκίνο ὑπολογίζεται σὲ 20ο)ο!

Στὴ χώρα μας, σφυγμομέτρηση γιὰ τὸ συγκεκριμένο θέμα δὲν ἔγινε ἢ τουλάχιστο δὲν ὑπέπεσε στὴν

ἀντίληψή μας. Προσωπικὴ μας ἄποψη εἶναι ὅτι δὲν ὑπάρχει Ἑλληνας πὸν νὰ μὴ γνωρίζει τὶς θανατηφόρες, σὲ μακροπρόθεσο ἐπίπεδο, ἐπιπτώσεις τοῦ καπνοῦ.

Ἀφορμὴ γιὰ νὰ χαραχτοῦν οἱ σκέψεις, ἔδωσε ἡ συνομιλία μὲ ὑποψήφια μητέρα πὸν ἐγκυμονεῖ σιὸν ὄγδοο μῆνα. Ἀντικείμενο τῆς συζήτησης οἱ ἀμβλώσεις. Ἐπετίθει μὲ σφοδρότητα—καὶ εἶναι πρὸς τιμὴ της—ἐναντὶ σις γυναικὲς πὸν ὑπόκεινται στὴν ἀχαρακτήριστη ἐπέμβαση. Μὲ μιὰ λεπτομέρεια: Τοὺς μύδρους τοὺς ἐξαπέλυε.. καπνοσιεφανωμένους μὲ τ’ ἀμέτρητα τοιγάρου πὸν ἄναθε τὸ νὰ πίσω ἀπ’ τ’ ἄλλο!

—Μήπως καὶ οἱ καπνιστριες ἀνθυποβάλλονται σ’ ἓνα εἶδος «ἔκτρωσης» ἐξίσου ἢ κάπου χειρότερα—ἂν μπορεῖ νὰ γίνεῖ σύγκριση—μ’ ὀλέθρια ἀσφαλῶς ἀποτελέσματα;

Χίλια χρόνια Χριστός.

ΕΝΑΣ ἀπ’ τοὺς ἑκατοντάδες δημοσιογράφους πὸν κάλυπταν τὴ συνάντηση κορυφῆς τῶν ὑπερδυνάμεων, τὸν περασμένο Δεκέμβριο στὴν Οὐάσιγκτον ρώτησε τὸν κ. Γκορμπαιτόφ ἂν ἐλπίζει, ὅτι θὰ ὑπογραφεῖ τελικὰ ἡ συμφωνία γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ τὸν ἀφοπλισμὸ. «Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ ἐλπίζω ναί!», ἀπάντησε ὁ σοβιετικὸς ἡγέτης!

Τὶς σκέψεις αὐτὲς κάνουμε σήμερα, δυὸ μῆνες ἀργότερα, καθὼς διανύουμε τὸ 1988 πὸν γιὰ τὴ Ρωσία—ὅπως δείχνει—ἔχει μεγίστη σημασία. Πρόκειται γιὰ τὸ ἔτος πὸν συμπληρώνεται χιλιετηρίδα ἀπὸ τότε πὸν κηρύχθηκε τὸ εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ σις πολιτεῖες καὶ σις παγωμένες στέπες τοῦ βορῶ. Κορυφώθηκαν ἤδη οἱ πρῆτοιμασίες γιὰ τὶς ἀνεπανάληπτες—ὅπως φαίνεται—ἐκδηλώσεις. Ἡ σημασία, πὸν δίνουν οἱ Σοβιετικοὶ σιὸ ὄριακὸ αὐτὸ γεγονός φαίνεται ἀσυνήθιστη. Κάπου ἐδῶ, ἀνθρώπινα ἔρχονται σιὸ νοῦ τὰ «προφητικὰ» λόγια τοῦ μεγάλου ὑπερεποχικοῦ μυθιστοριογράφου Φιόντορ Μιχαήλοβιτς Ντιστογιέφσκι πὸν ἀναφέρει σιὸς «Δαιμονισμένους», μὲ τὸ στόμα τοῦ Σιεπὰν Τροφίμοβιτς Βερχοβένσκι «... Σήμερα ἡ Ρωσία διακατέχεται ἀπὸ διάφορα δαιμόνια. Πάνω της ὁ μὸς ξαγρονπᾶ ἡ θεία Δύναμη πὸν κάποτε θὰ θεραπεύσει τὴ δαιμονισμένη, ἢ ὁποῖα ἱματισμένη καὶ σφραγοδοῦσα θὰ προσέλθει ὅπως ὁ δαιμονιζόμενος τοῦ Εὐαγγελίου, «παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ».

✠ Ειδήσεις που ενδιαφέρουν τους Έφημερίους ✠

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΝΟΜΗ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

σέ ασφαλισμένους στο TAKE Ιερείς, λόγω γήρατος ή 35ετίας τα απαιτούμενα δικαιολογητικά είναι τα επόμενα:

1) Αίτηση το ασφαλισμένου έφημερίου περι συνταξιοδοτήσεώς του, με χαρτόσημο και κληρικόσημο, που να αναγράφονται σ' αυτήν ή μόνη και ακριβής διεύθυνση του ενδιαφερομένου και τα στοιχεία της ταυτότητάς του.

2) Άπολυτήριο γράμμα του οικείου Ίεράρχου σέ πρωτότυπο ή επίσημο αντίγραφο.

3) Πιστοποιητικό του οικείου Δημάρχου ή Προέδρου της Κοινότητας, περί της έγγραφης του αιτούντος στα μητρώα άρρένων, του έτους γεννήσεώς του καθώς και της οικογενειακής του καταστάσεως.

4) Φύλλο διακοπής μισθοδοσίας, ή θεβαίωση άποδοχών, που θα έκδοθει από το οικείο Δημόσιο Ταμείο και θα έμφαίνει άναλυτικά τις άποδοχές του τελευταίου μήνα.

5) Πιστοποιητικό του οικείου Μητροπολίτου περί των υπηρεσιακών μεταβολών, με χαρτόσημο και κληρικόσημο, που να έμφαίνει το χρόνο χειροτονίας σέ διάκονο και πρεσβύτερο, άρχικό διορισμό και τυχόν μεταθέσεις σέ άλλες ένορίες, κατά χρονολογική σειρά και διάρκεια χρόνου παραμονής σέ κάθε ένορία (άπό έως), μέχρι της ήμέρας έξόδου του άπό την υπηρεσία, την ήμερομηνία κοινοποιήσεως του άπολυτηρίου έγγράφου, τη μισθολογική κατηγορία στην όποία άνήκει, μετά του χρόνου κατατάξεως σ' αυτήν ή το βαθμό στον όποιο διαβαθμίσθηκε άπό 1.7.1968 κατόπιν του Α.Ν. 469/1968, το χρόνο χορηγήσεως των έπιδομάτων πολυετίας Βορείου Ελλάδος και πενταετιών και τις τυχόν ποινές άργίας (μετά στερήσεως ή μη των άποδοχών του) που του έπεβλήθησαν.

6) Βεβαίωση Έκκλησιαστικού Συμβουλίου του Ίερού Ναού, εις τον όποιο έφημέρευε ό ενδιαφερόμενος, που να έμφαίνει την καταβολή σ' αυτόν ή μη δώρου έορτών Χριστουγέννων και Πάσχα, άπό το έτος 1958 μέχρι και το 1962, καθώς και τα καταβληθέντα κατά περίπτωση ποσά.

7) Δελτίο φορολογικής ένημερότητας των χρεών του προς το Δημόσιο, που θα έκδοθει άπό το οικείο Δημόσιο Ταμείο, άπαραίτητο για την καταβολή του άπονεμηθησομένου έφάπαξ βοηθήματος του Ταμείου Άρωγής TAKE.

8) Για τους τυχόν συνταξιοδοτούμενους και άπό το Δημόσιο, θεβαίωση για το ποσό της μηνιαίας σύνταξης που καταβάλλεται άπό το Δη-

μόσιο, ή το άπόκομμα της σχετικής έπιταγής.

9) Τα βιβλιάρια νοσηλείας του αιτούντος και των μελών της οικογενείας του, έκδόσεως TAKE.

10) Έντυπη υπεύθυνη δήλωση του Ν. 105/69 ότι δέν διετέλεσε ασφαλισμένος άλλου Ταμείου (ΙΚΑ, ΤΕΒΕ κ.λπ.), κατά τις διατάξεις του Ν.Δ. 4202/64.

(Στο επόμενο τευχος: Ποιά δικαιολογητικά άπαιτούνται για την άπονομή συντάξεως σέ Ιερείς, λόγω άναπηρίας).

ΤΟ ΙΔΡΥΜΑ

«ΚΑΤΙΓΚΩ ΚΑΙ ΓΙΩΡΓΗΣ ΧΡ. ΛΑΙΜΟΣ»

άπένευμε, σέ ειδική έορταστική έκδήλωση (14 Δεκεμβρίου), και τα έξης βραβεία:

Το υ Ίδρυματος, (με χρηματικό έπαθλο 300.000 δρχ. στον καθένα):

α. Κληρικού: στον Άρχιμ. Ευσέβιο Γιαννακάκη
β. Διδασκάλου: στον Ναπολέοντα Παπασταύρου
γ. Άδελφής Νοσοκόμου: στην Άναστασία Παπαδημητρίου

δ. Λογοτεχνίας: στον Σώτο Χονδρόπουλο.

Της Άποστολικής Διακονίας, στην Άγγελική Νικολοπούλου (δρχ. 100.000) για τη συγγραφή μυθιστορήματος για παιδιά με τίτλο «Το παλιό ναύαγιο». Η προκήρυξη του βραβείου έγινε μέσω της Έλληνικής Έταιρίας Χριστιανικών Γραμμάτων.

Η Ι. ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ ΜΟΡΦΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

δργάνωσε (30 Δεκεμβρίου) το ΙΓ' Ίερατικό της Συνέδριο, με γενικό θέμα: «Ό Ιερέας παρών στη ζωή των ένοριτών του». Το πρόγραμμα περιλάμβανε εισαγωγική όμιλία του Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Μόρφου κ. Χρυσάνθου, εισήγηση του κ. Μακ. Παπαχριστοφόρου, Ιεροκήρυκα - Β. Δ)ντη Μ.Ε., πάνω στο θέμα, συζήτηση, παροχή όδηγιών για το 1988 που άνακηρύχθηκε ως έτος «Μνήμης των κατεχομένων της Ί. Μητροπόλεως Μόρφου», έγκριση ψηφίσματος, τρισάγιο για τους Ιερείς που κοιμήθηκαν κατά το 1987, «κλείσιμο» των εργασιών άπό τον Μητροπολίτη και γεύμα στο οικημα των Χριστιανικών Σωματείων Μόρφου.

Το ψηφισμα των έφημερίων - συνέδρων καταλήγει ως έξης:

«Δηλώνουμε ότι το τιμημένο όρθόδοξο ράσο θα άνεμίσει και πάλι φλογερό, ήγυτικό και πρωτοπόρο. Θα αναλώσουμε έαυτους σ' ένα Ισόβιο, Ιερό άγώνα διαφύλαξης της παρακαταθήκης της πίστεως, που έγγυάται την ήθικη καθαρότητα και διαύγεια, και τη σωτηρία της Κύπρου μας».